

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Diplomová práce

Univerzita Hradec Králové

Pedagogické fakulta

Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky

Individuální neboli domácí vzdělávání v praxi

Diplomová práce

Autor:	Pavλίna Švédová
Studijní program:	Učitelství pro základní školy
Studijní obor:	Učitelství pro 1. stupeň základní školy
Vedoucí práce:	Mgr. Janet Wolf, Ph.D. et Ph.D.
Oponent:	Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.

Zadání diplomové práce

Autor: Pavlína Švédová

Studium: P17P0129

Studijní program: M7503 Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Název diplomové práce: Individuální neboli domácí vzdělávání v praxi

Název diplomové práce AJ: Homeschooling in practice

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Záměrem diplomové práce je proniknout do implementace individuálního vzdělávání v České republice. Cílem je zjistit, jak je individuální neboli domácí vzdělávání realizováno v praxi, jaké vyučovací metody a jaké formy hodnocení domácí vzdělavatelé využívají, a také, jak funguje spolupráce s kmenovou školou dítěte. To vše z pohledu domácího vzdělavatele.

V teoretické části je popsána historie vzniku domácího vzdělávání, jeho současná podoba u nás i v zahraničí. Dále se tato část zaměřuje na popis výhod a nevýhod individuálního vzdělávání.

Empirická část se snaží do větší hloubky porozumět a popsat reálnou implementaci individuálního vzdělávání, a to v rámci kvalitativního šetření rozhovorem s domácími vzdělavateli.

Zadávací pracoviště: Ústav primární, preprimární a speciální pedagogiky,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Janet Wolf, Ph.D. et Ph.D.

Oponent: Ing. et Bc. Stanislav Michek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 15. 12. 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci Individuální neboli domácí vzdělávání v praxi vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu. Dále prohlašuji, že diplomová práce je uložena v souladu s rektorským výnosem č. 13/2017 (Řád pro nakládání s bakalářskými, diplomovými, rigorózními, disertačními a habilitačními pracemi na UHK).

V Hradci Králové dne

.....

podpis studenta

Poděkování

Mé největší poděkování patří vedoucí mé diplomové práce Mgr. Janet Wolf, Ph.D. et Ph.D. za odborné vedení a cenné připomínky při tvorbě této práce. Dále děkuji všem dotazovaným rodičům za jejich spolupráci, čas a ochotu při poskytování rozhovorů.

Anotace

Záměrem diplomové práce je proniknout do implementace individuálního vzdělávání v České republice. Cílem diplomové práce je zjistit, jak je individuální neboli domácí vzdělávání realizováno v praxi, jaké vyučovací metody a jaké formy hodnocení domácí vzdělavatelé využívají, a také, jak funguje spolupráce s kmenovou školou dítěte. To vše z pohledu domácího vzdělavatele.

Diplomová práce je rozdělena na dvě hlavní části. V teoretické části je popsána historie vzniku domácího vzdělávání, jeho současná podoba u nás i v zahraničí. Dále se tato část zaměřuje na popis výhod a nevýhod individuálního vzdělávání. Empirická část se snaží do větší hloubky porozumět a popsat reálnou implementaci individuálního vzdělávání, a to v rámci kvalitativního šetření rozhovorem s domácími vzdělavateli.

Klíčová slova: domácí vzdělávání, individuální vzdělávání, domácí škola, vývoj žáků mladšího školního věku

ŠVÉDOVÁ, Pavlína. *Individuální neboli domácí vzdělávání v praxi*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2023. Vedoucí práce Mgr. Janet Wolf, Ph.D. et Ph.D., 75 s., diplomová práce.

Annotation

The aim of the thesis is to penetrate into the implementation of individual education in the Czech Republic. The aim of the diploma thesis is to find out how individual or home education is implemented in practice, what teaching methods and what forms of assessment home educators use, as well as how cooperation with the child's tribal school works. All this from the perspective of a home educator.

The diploma thesis is divided into two main parts. The theoretical part describes the history of home education, its current form here and abroad. Furthermore, this part focuses on the description of the advantages and disadvantages of individual education. The empirical part tries to understand and describe the real implementation of individual education in greater depth, within the framework of a qualitative investigation by interviewing home educators.

Keywords: home education, individual education, homeschooling, development of primary school pupils

ŠVÉDOVÁ, Pavlína. *Homeschooling in practise*. Hradec Králové, Faculty of Education University of Hradec Králové, 2023. Supervisor Mgr. Janet Wolf, Ph.D. et Ph.D., 75 p., Diploma Dissertation.

Obsah

Úvod	10
1 Individuální neboli domácí vzdělávání	12
1.1 Vymezení domácího vzdělávání	12
1.2 Vývoj domácího vzdělávání na našem území	13
1.2.1 Počty žáků s domácím vzděláváním	13
1.2.2 Historie vzniku domácího vzdělávání.....	16
1.2.3 Současná podoba domácího vzdělávání.....	17
1.3 Legislativní pojetí domácího vzdělávání.....	19
1.4 Důvody upřednostňování domácího vzdělávání	21
1.5 Výhody domácího vzdělávání	23
1.6 Nevýhody domácího vzdělávání	24
2 Pedagogické principy a strategie domácího vzdělávání	25
2.1 Didaktické prostředky vzdělávání	25
2.1.1 Materiální prostředky vzdělávání.....	25
2.1.2 Organizační formy výuky.....	26
2.1.3 Metody výuky	28
2.1.4 Hodnocení dítěte při domácím vzdělávání.....	30
2.2 Edukační subjekty domácího vzdělávání	32
2.2.1 Rodič jako učitel.....	33
2.2.2 Komunitní vzdělávání v komunitních školách.....	36
2.2.3 Komunitní vzdělávání v jiných neformálních sdruženích.....	37
2.3 Kompetence, práva a povinnosti kmenové školy při domácím vzdělávání žáka.....	38
3 Představení vlastního šetření	41
3.1 Výzkumný cíl	41
3.2 Výzkumné metody	41
3.3 Výzkumná metodika.....	42
3.4 Výzkumné otázky.....	43
3.5 Výzkumný soubor	43
3.6 Etika výzkumu.....	46

4	Výsledky vlastního šetření.....	47
4.1	Analýza získaných dat.....	48
4.2	Vyhodnocení cílů a výzkumných otázek.....	55
5	Diskuse	58
	Závěr	60
	Seznam použité literatury	63
	Seznam příloh.....	67
	Příloha 1 – Osnova rozhovoru.....	68
	Příloha 2 – Ukázka transkripce rozhovoru	69
	Příloha 3 – Ukázka kódování rozhovoru	73

Úvod

Tématem diplomové práce je individuální vzdělávání, se zaměřením na individuální vzdělávání dítěte na základní škole. Individuální vzdělávání bývá označováno také jako tzv. homeschoolling, v českém překladu domácí vzdělávání.

Cílem je zjistit, jak je individuální neboli domácí vzdělávání realizováno v praxi, jaké vyučovací metody a jaké formy hodnocení domácí vzdělavatelé využívají, a také, jak funguje spolupráce s kmenovou školou dítěte. To vše z pohledu domácího vzdělavatele.

Individuální forma vzdělávání je alternativní formou vzdělávání, kterou školský zákon připouští, a kdy dítě není vyučováno ve škole, ale zpravidla doma nebo v nějaké neformální skupině. Aby mohlo být dítě individuálně vzděláváno doma, musí nejprve vyhledat akreditovanou kmenovou školu, která je zapsána v rejstříku škol a školských zařízení. Následně na to musí být dítě v klasické škole zapsáno a poté jeho rodiče požádají písemně ředitele klasické školy o umožnění individuálního vzdělávání. Mnohdy žádají rodiče o individuální vzdělávání proto, že často cestují, nebo je jejich dítě nějakým způsobem nadané a potřebuje trávit rozvojem nadání více času i v průběhu výuky. Dále pak v případě, že rodina vyznává jiné hodnoty, ideje apod.

Pokud ředitel kmenové školy s individuálním vzděláváním souhlasí, pak již dítě není povinno do této školy docházet. Toto rozhodnutí však může ředitel školy kdykoliv za zákonem stanovených podmínek zrušit. Následně na to je dítě v daném školním roce vzděláváno mimo kmenovou školu a dostaví se do ní pouze na konci každého pololetí, kde je přezkoušeno, ohodnoceno a je mu vydáno plnohodnotné vysvědčení.

Individuální vzdělávání v domácím prostředí je velmi aktuální téma, neboť statisticky počet rodin vzdělávající své děti každoročně stoupá. Úměrně s tím tak stoupají také možnosti vzdělávání takových dětí, formou rodinných, sousedských, komunitních a jiných skupin. V prostředí internetu lze již najít poměrně širokou škálu nabídky svobodných a komunitních škol, které vzdělávají právě děti, kterým bylo schváleno kmenovou školou individuální vzdělávání. Tato sdružení a tyto školy totiž nejsou vzdělávacími institucemi v pravém slova smyslu. Jejich vznik ani řízení nepodléhá školským zákonům a školskému rejstříku, díky čemuž takovým institucím nevznikají povinnosti a závazky dané školskou legislativou. Za vzdělávání v těchto neformálních

institucích tak jsou stále zodpovědní pouze rodiče. Vzhledem k široké nabídce, která vzniká, jsou některé tyto neformální sdružení více či méně kvalitní, nabízejí různé možnosti apod.

Práce je tak rozdělena na dvě části, na část teoretickou a na část empirickou. V teoretické části je popsán vývoj individuálního vzdělávání, jeho specifika, výhody, nevýhody a didaktické principy při vzdělávání dětí mimo školskou instituci. V empirické části je uvedeno vyhodnocení rozhovorového šetření s rodinami, jež své děti vzdělávají doma. Rozhovor se týkal právě využívaných didaktických strategií, přístupů, využívaných pomůcek, spolupráce s kmenovou školou a mnoha dalšího.

1 Individuální neboli domácí vzdělávání

V této kapitole je představen rámec domácího vzdělávání, jeho vývoj, legislativní pojetí, příčiny preference domácího vzdělávání na úkor institucionálního vzdělávání, a v závěru kapitoly jsou pak představeny také výhody a nevýhody domácího vzdělávání.

Byť je domácí vzdělávání oficiálně nazýváno jako individuální vzdělávání dle § 41 školského zákona č. 561/2004 Sb., pro účely této práce je úzce vymezeno právě jako domácí vzdělávání.

1.1 Vymezení domácího vzdělávání

„Domácí vzdělávání slouží jako alternativa k tradičnímu školnímu vzdělávání. Zahrnuje přístupy, kdy jsou děti individuálně vzdělávány svými rodiči nebo vybranými učiteli - obvykle doma, ale stále častěji také v komunitních školách“ (Hána, Kostelecká, 2020, s. 279).

Individuální vzdělávání, někdy nazývané také jako homeschoolling nebo domácí vzdělávání je jedna z alternativních organizačních forem výuky. Podstatou domácího vzdělávání je zejména to, že dítě je vyučováno mimo školní prostředí, a to zpravidla rodičem. Nedochází tedy pravidelně do školy, byť je v kmenové škole (ve škole akreditované Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) zapsané. Nemusí se ale jednat o školu spádovou ani veřejnou, jediným kritériem je její evidence v síti (rejstříku) škol a školských zařízení a akreditace ministerstvem. Následně pak ale musí ředitel této kmenové školy domácí vzdělávání žákovi povolit za zákonem stanovených podmínek. Žák je pak povinen plnit školní vzdělávací program této školy a absolvovat stanovený systém přezkoušení v této škole, byť do ní fakticky pravidelně nedochází. V České republice je tato forma vyučování na 1. stupni základních škol zákonem povolena od roku 2005, v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb. ve znění pozdějších předpisů. V roce 2016 byla tato forma vzdělávání povolena také jako forma vyučování na 2. stupni základních škol (Kroupová a kol., 2016, s. 263).

Individuální vzdělávání je dle školského zákona plnohodnotnou formou vzdělávání. Individuální vzdělávání bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole se v tomto zákoně označuje jako jiný způsob plnění povinné školní docházky, avšak se jedná

o plnohodnotnou a legální formu základního vzdělávání v České republice (Zákon č. 561/2004 Sb., § 40).

Příznivci a účastníci domácího vzdělávání jsou dobrovolně sdružováni Asociací pro domácí vzdělávání, z.s. Při domácím vzdělávání část rodičů preferuje klasickou formu vzdělávání (rodič jako učitel, jako autorita, jako řídicí prvek výuky), jiná část rodičů preferuje metodu tzv. unschoollingu, kdy je autoritou samo dítě, které řídí a organizuje svůj vzdělávací proces. Unschoolling se ale mnohdy ve své praxi aplikuje vysokou mírou svobody a volnosti, což zejména v počátku učení dítěte nemusí mít žádoucí dopad na jeho výuku, neboť jeho učební strategie ještě nejsou plně rozvinuty, a je tak velice důležité naplánovat a sledovat, jaká výuková metoda je pro dítě v aktuálním období vhodná a dosažitelná. Vyhrazení jen jediné metody nemusí být šťastnou volbou, ideální je, když rodič jednotlivé výukové metody střídá a promyšleně aplikuje tak, aby bylo dosaženo kompromisu. Dítě tak má určitou volnost, svobodu, ale také respekt vůči odpovědnosti a sebeřízení, a dokáže tak spolupracovat i pracovat samostatně (Kašparová, 2019, s. 46).

„Zatímco domácí škola je vhodná téměř pro každé dítě, není vhodná pro každého rodiče“
(Kašparová, 2019, s. 33).

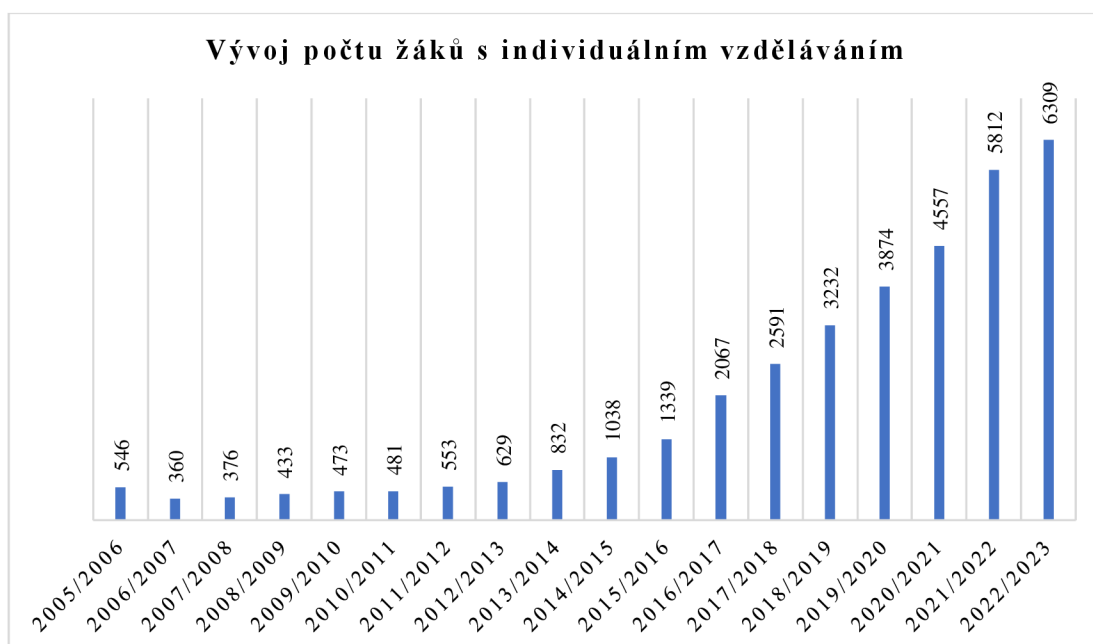
1.2 Vývoj domácího vzdělávání na našem území

V této kapitole je představen vývoj domácího vzdělávání, co se týká vývoje počtu žáků tohoto alternativního způsobu vzdělávání, ale také co se týká historického vývoje tohoto typu vzdělávání.

1.2.1 Počty žáků s domácím vzděláváním

Domácí vzdělávání je na území České republiky menšinovým způsobem vzdělávání dětí. V současné době je vzděláváno v rámci domácího vzdělávání na základních školách méně jak 1 % z celkového počtu dětí.

Vývoj počtu žáků s individuálním vzděláváním dle § 41 školského zákona je uveden v grafu níže.

Graf 1- Počty žáků s individuálním vzděláváním ve školním roce 2005/2006 - 2022/2023

Zdroj: Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele, cit. 20.07.2023

Jak je z grafu výše patrné, počet žáků s povoleným individuálním vzděláváním každoročně neustále stoupá, v posledních čtyřech letech je nárůst počtu těchto žáků meziročně i o pětinu vyšší. Zatímco na počátku účinnosti školského zákona se jednalo pouze o stovky žáků s individuálním vzděláváním, v posledních školních rocích se pak jedná i o tisíce žáků s individuálním vzděláváním. V posledním školním roce 2022/2023 se jednalo konkrétně o 6 309 žáků s individuálním vzděláváním z celkového počtu 1 007 778 žáků základních škol, kdy žáci s individuálním vzděláváním tvoří tedy cca 0,63 % všech žáků. I to je ale poměrně vysoký nárůst, vezmeme-li v potaz, že ve školním roce 2005/2006 tento počet žáků činil okolo 0,06 %.

Přehled žáků plnící povinnou školní docházku na základních školách v tomto školním roce dle krajského rozložení je uveden v následující tabulce.

Tab. 1 - Žáci plnící školní docházku podle § 41 školského zákona (individuální vzdělávání) v jednotlivých ročnících ve školním roce 2022/2023 podle území

Území		Žáci plnící povinnou školní docházku podle § 41										
		celkem	v tom									
			1. ročník	2. ročník	3. ročník	4. ročník	5. ročník	6. ročník	7. ročník	8. ročník	9. ročník	10. ročník
Česko		6 309	964	942	863	748	741	536	523	515	470	7
v tom	Hlavní město Praha	589	92	94	78	83	70	52	42	37	41	0
	Středočeský kraj	1 239	248	220	188	185	162	76	65	50	41	0
	Jihočeský kraj	302	26	40	36	25	38	32	31	46	28	0
	Plzeňský kraj	207	61	29	40	20	17	11	12	5	12	0
	Karlovarský kraj	30	3	4	3	7	3	4	5	0	1	0
	Ústecký kraj	390	45	47	63	43	46	35	48	38	25	0
	Liberecký kraj	386	49	67	64	49	44	33	19	33	26	2
	Královéhradecký kraj	652	66	68	70	48	74	100	69	71	86	0
	Pardubický kraj	265	45	26	30	21	33	14	28	32	36	0
	Kraj Vysočina	126	22	21	17	16	15	10	7	11	7	0
	Jihomoravský kraj	347	61	57	52	45	45	25	27	23	12	0
	Olomoucký kraj	267	60	47	43	42	30	8	15	13	9	0
	Zlínský kraj	939	85	125	106	93	114	93	102	114	106	1
	Moravskoslezský kraj	570	101	97	73	71	50	43	53	42	40	0

Zdroj: Statistická ročenka školství - výkonové ukazatele školního roku 2022/2023, cit. 20.07.2023

Nejvíce žáků s povoleným individuálním vzděláváním se v tomto školním roce vzdělává ve Středočeském kraji, dále pak ve Zlínském kraji. Nejméně žáků je individuálně vzděláváno v Karlovarském kraji. Z hlediska celorepublikového srovnání je nejvíce žáků vzděláváno individuálně na 1. stupni základní školy, z tabulky je poměrně jednoznačně vidět, že s přibývajícími ročníky klesá počet žáků s povoleným individuálním vzděláváním.

1.2.2 Historie vzniku domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání je staré jako lidstvo samo, na počátku civilizace se lidé učili jen a pouze doma, a to se ještě dlouho nezměnilo ani v období vzniku prvních škol. Ty totiž nebyly ani nárokovatelné, ani povinné, a ani pro všechny. Zejména dívky neměly možnost se v nich vzdělávat, mnohdy pak ani chlapci z nižších vrstev. Domácí vzdělávání tak bylo vlastní široké skupině obyvatelstva našich zemí, kdy vzdělavateli byli zejména rodiče, neboť na soukromé učitele nebo soukromé školy neměly mnohé rodiny dostatek prostředků a kontaktů. Jednalo se tak spíše o nesystematické a neorganizované domácí vzdělávání, které nepodléhalo žádným podmínkám. Povinná školní docházka byla v našich zemích zavedena až v roce 1774. Ani to ale neznamenalo zánik domácího vzdělávání, neboť mnohé rodiny vyšších vrstev, vyššího vzdělání nebo urození se domnívaly, že dostupné veřejné školy nedokáží jejich dětem zajistit adekvátní vzdělání, a tak pro své děti volily prestižní soukromé školy, soukromé vzdělávací skupiny nebo soukromé domácí učitele.

Průkopníky systematického a organizovaného domácího vzdělávání byly Spojené státy americké, ve kterých se před více jak 60 lety začaly liberálními stoupenci levice šířit ideje o domácím vzdělávání jako návratu ke kořenům civilizace. Mezi nejvýznamnější hlasatele těchto idejí patřily v té době názory Johna Holta, amerického pedagoga. Ten se během své pedagogické praxe utvrdil o tom, že školský systém potlačuje přirozenou zvědavost dětí, a přesvědčoval tak rodiče, aby své děti vzdělávali doma. Na základě toho se již v 50. letech 20. století některé rodiny k tomuto kroku uchýlily, markantněji k tomu však došlo až o deset později v souvislosti s kulturní revolucí americké společnosti (Riley, 2020, s. 13-14).

K Holtovi se přidal další významný propagátor domácího vzdělávání, Ivan Illich, rakouský filozof a teolog. Ten navíc poznamenal, že společnost se natolik rychle mění, že jediná instituce a jediný učitel nemůže dítěti předat vše, co dítě pro život potřebuje. Tyto názory se ještě více prosazovaly po rozvolnění tradičních hodnot společnosti, v souvislosti s náboženskými a volnomyšlenkářskými (hippies) fanatiky, kteří byli podporováni médii, a tak se obraz domácího vzdělávání rychle přesunul i do jiných zemí včetně České republiky (Kostecká a kol., 2020, s. 9).

V České republice bylo však domácí vzdělávání díky silnému komunistickému režimu po mnoho let znemožněno, svou dnešní podobu získalo tak až v polistopadové revoluci.

V tomto období došlo k prudkým změnám myšlení, idejí a hodnot společnosti, stejně tak i k rozvolnění myšlení společnosti. Začali se sdružovat rodiče s odlišnými potřebami a hodnotami, kteří se poměrně silně iniciovali v oblasti možnosti domácího vzdělávání z různých důvodů. Společně Společnost přátel domácí školy, která prosazovala své názory podpořené odborníky také na Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy, které na popud spolku spustilo v září v roce 1998 pokusné ověřování jiné formy základního vzdělávání, tzv. domácí vzdělávání. Výsledky pokusného ověřování byly následně implementovány do nového školského zákona, ustanovení § 40–41 (Kašparová, 2017, s. 86).

Ve svých začátcích (někdy i dnes) bývá domácí vzdělávání vnímáno jako módní výstřelek prapodivných lidí, nicméně díky medializaci i diskusi odborníků jsou některé mylné otázky a tendence vyvraceny. Domácí vzdělávání na našem území silněji posílilo školským zákonem, který tuto možnost vzdělávání uvádí jako plnohodnotnou možnost vzdělávání za poměrně jednoznačných kritérií. V současnosti se jedná o nejrychleji rostoucí formu vzdělávání ve světě (Kostecká a kol., 2020, s. 16).

1.2.3 Současná podoba domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání stoupá na oblibě u mnoha rodin napříč jednotlivými regiony a zejména vyspělými státy světa. Mezi jedny z největších zemí s dětmi vzdělávajícími se doma patří například USA, Anglie, ale i Česká republika. Domácí vzdělávání je v současnosti legální a zákonnou alternativní formou vzdělávání v téměř většině vyspělých státech světa (Kostecká, 2014, s. 72).

Domácí vzdělávání jako alternativní forma vzdělávání ku vzdělávání ve školách byla na našem území přijata až v roce 2004. Tato forma vzdělávání byla již zanesena i do školského zákona, nicméně bylo zde výslovně uvedeno, že takto lze vzdělávat pouze žáky prvního stupně základní školy. Po dlouhé pauze byla v roce 2016 do tohoto zákona novelizací zakotvena možnost domácího vzdělávání také pro žáky druhého stupně základní školy. Tedy až v roce 2016 byl rodičům umožněn návrat ke kořenům, tedy k možnosti vzdělávání dětí doma. Umožnění domácího vzdělávání je ale z celoevropského hlediska velmi progresivní vývoj školství, neboť některé evropské země toto neumožňují (Kostecká a kol., 2020, s. 18).

Domácí vzdělávání tak, jak jej známe umožňuje dětem a jejich rodinám respektovat jejich individuality, poskytuje jim určité množství svobody a volnosti. Odlišnost mezi lidmi je z hlediska historického, společenského a kulturního kontextu běžným a přirozeným jevem. Značná část populace tedy již rodiny preferující jiný způsob vzdělávání vnímá jako rovnocenné a zcela normální jedince, kteří však mají touhu vzdělávat děti jiným způsobem. Navíc aktuálně platná legislativa umožňuje zahájení i ukončení domácího vzdělávání prakticky kdykoliv, nejedná se tedy o nijak nenávratný krok, který by nebyl možný zvrátit. I v tomto alternativním směru vzdělávání tak lze kdykoliv změnit určité názory a postoje (Kostecká a kol., 2020, s. 20).

Zároveň v České republice v současnosti působí několik asociací, které s Ministerstvem školství spolupracují a snaží se tak mimo jiného cílit právě na inovaci školské legislativy v oblasti domácího vzdělávání. Mezi asi nejvýznamnější patří Asociace domácího vzdělávání založená již v roce 2002, která sdružuje rodiče a děti vzdělávající se doma, společně s jejich kmenovými školami a příznivci domácího vzdělávání. Tato Asociace nabízí zejména informační a poradenské služby pro osoby, které se o domácím vzdělávání chtějí informovat, nebo v něm již figurují, dále nabízí diskusní a otevřenou komunikaci pro všechny zainteresované strany z řad rodičů, dětí, ředitelů škol, zástupců Ministerstva školství apod. a provádí osvětovou činnost, která by přispěla k tomu, že domácí vzdělávání se stane plnohodnotnou součástí českého školství na všech stupních vzdělávání (Asociace domácího vzdělávání, online, cit, 24.07.2023).

Dále zde funguje Asociace svobodných demokratických škol vzniklá v roce 2021, sdružující demokratické a svobodné školy podporující domácí vzdělávání. Tato Asociace sdružuje školy a školská zařízení, která respektují určité principy a zásady této Asociace, z nichž nejvýznamnější je podpora a respektování sebeřízeného učení, respektování dětí jako plnohodnotných občanů, důvěra a přijetí dítěte, partnerství, otevřenost, nenásilí a mnoho dalších (Asociace svobodných demokratických škol, online, cit, 24.07.2023).

V neposlední řadě zde funguje také Asociace svobodného učení vzniklá v roce 2012, podporující svobodné učení, dobrovolnou docházku a unschoolling. Tato Asociace se iniciuje zejména v oblasti intervence vůči Ministerstvu školství a dalším státním orgánům a výborům, se kterým se na základě otevřených, přátelských a partnerských diskusí snaží o efektivní komunikaci vedoucí k zefektivnění současné legislativy. Tato Asociace spolupracuje nejen s vládními a nevládními orgány, ale také s neziskovými organizacemi, jinými asociacemi, se státní samosprávou a s veřejností,

aby byly jednotlivé výstupy komunikace maximálně objektivní a funkční. Tato organizace mimo jiného poskytuje také metodickou a poradenskou činnost pro veřejnost, usiluje o členství v mezinárodních organizacích apod. (Svoboda učení, online, cit, 24.07.2023).

1.3 Legislativní pojetí domácího vzdělávání

„Současná legislativní úprava umožňuje individuální vzdělávání na 1. i na 2. stupni ZŠ, a to podle § 41 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění účinném od 1. 9. 2016“ (Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole, 2016, s. 1).

Při domácím vzdělávání je tedy žák vzděláván v souladu s § 41 školského zákona, jako žák plnící individuální vzdělávání. O tom, zda bude žák moci plnit na dané kmenové škole individuální vzdělávání, rozhoduje ředitel příslušné školy, a to na základě písemné žádosti rodičů nezletilého žáka o tuto formu vzdělávání. Žádost o individuální vzdělávání musí ze zákona obsahovat jméno, příjmení, rodné číslo a adresu trvalého pobytu žáka. V případě, že rodné číslo žákovi přiděleno není, pak zde být nemusí. Rovněž pokud žák nemá na území České republiky místo trvalého pobytu, pak je nutno k žádosti připsat trvalé místo bydliště. Následně žádost musí obsahovat identifikační údaje období, pololetí nebo ročníku, pro který má být žák individuálně vzděláván a důvody pro individuální vzdělávání žáka, které by měly být pravdivé a legitimní. Dále je pak zapotřebí identifikovat prostorové a materiálně technické zabezpečení podmínek pro vzdělávání, ochranu zdraví a bezpečnosti, seznam učebních textů a učebnic, nejedná-li se o standardizované akreditované materiály v souladu se školským zákonem (Zákon č. 561/2004 Sb., § 41, odst. 2).

K žádosti je nutno připojit rovněž vyjádření pedagogicko-psychologické poradny a doklad prokazující dosažení požadovaného vzdělání alespoň jednoho z rodičů. Aby dítě mohlo být vzděláváno individuálně, doma, pak musí mít jeden z rodičů pro vzdělávání dítěte na prvním stupni absolvované minimálně středoškolské vzdělání s maturitou, v případě vzdělávání dítěte na druhém stupni pak minimálně vysokoškolské bakalářské studium. Pokud ani jeden z rodičů nedisponuje minimálním požadovaným vzděláním,

pak musí k žádosti přiložit tento doklad od garanta, kým může být prakticky kdokoliv (příbuzný, soukromý učitel, přátelé...). Garant nemá ve vztahu k vzdělávání dítěte žádný právní vztah a nenese odpovědnost za kvalitu ani výstupy vzdělávání dítěte, to i tak leží na bedrech zákonného zástupce dítěte (Zákon č. 561/2004 Sb., § 41, odst. 1-3).

Ředitel příslušné kmenové školy povolí domácí vzdělávání v případě, že shledá důvody pro domácí vzdělávání jako důvodné, dále pak v případě, že se očekává, že podmínky pro vzdělávání dítěte budou dostatečné. Dále pak zákon ukládá, že žák musí být minimálně jednou za půl roku v dané kmenové škole přezkoušen, na základě přezkoušení pak i hodnocen (Zákon č. 561/2004 Sb., § 41, odst. 3-5).

Ředitel kmenové školy může povolení k individuálnímu, domácímu vzdělávání zrušit v případě, kdy shledá, že podmínky ke vzdělávání žáka nejsou dostatečně zajištěny, dále pak pokud rodiče neplní podmínky individuálního vzdělávání dané školským zákonem (například pokud se žák opakovaně bez omluvy nedostaví na přezkoušení), pokud žák na konci školního roku neprospěl nebo pokud jej nelze hodnotit. Poté, co ředitel školy povolení k domácímu vzdělávání zruší, je žák zařazen do příslušného ročníku dané základní školy. Odvolání proti rozhodnutí ředitele školy o ukončení individuálního vzdělávání žáka nemá odkladný účinek (Zákon č. 561/2004 Sb., § 41, odst. 8-9).

Školský zákon tedy určuje podmínky domácího vzdělávání a rovněž ve své podstatě uvádí, že právo na domácí vzdělávání sice existuje, ale v omezeném rozsahu, není možno jej vymáhat. Školský zákon určuje, za jakých okolností může ředitel školy domácí vzdělávání dítěte povolit, nikoliv však že jej povolit musí. Ředitel dané kmenové školy na základě subjektivního vyhodnocení objektivně dodaných podkladových materiálů ze strany zákonného zástupce rozhodne, zda domácí vzdělávání danému dítěti povolí. Již nyní vznikají sítě i jednotlivé školy, které jsou k domácímu vzdělávání otevřené a nakloněné, zároveň jejich kapacita není tak vysoká jako v případě veřejných škol a je tak nutno počítat s tím, že dítě na takovou školu již nebude přijato a bude muset volit z nabídky veřejných škol, které nějakým způsobem jsou ochotny jej individuálně vzdělávat (Kašparová, 2019, s. 167).

1.4 Důvody upřednostňování domácího vzdělávání

K domácímu vzdělávání se často uchylují zejména rodiny, které vnímají současný školský systém jako nedostatečný, nevyhovující, případně pak rodiny, které se často stěhují, cestují, případně pak i rodiny, které mají zcela odlišné hodnoty, potřeby nebo odlišnosti než většinová okolní populace. Důvodů tak může být mnoho, zpravidla se však jedná o situace, kdy rodina z určitých důvodů se školským systémem nesouzní, a to jak z důvodu odlišných preferencí a způsobu života, tak i z důvodu fyzických odlišností, například z důvodu dispozice závažnější formy poruchy autistického spektra, mentální poruchy a mnoha dalších (Riley, 2020, s. 41-42).

Dalšími důvody pak může být například to, že dítě bylo v kmenové škole šikanováno, má mnoho roztržitých zájmů, je často na trénincích, soustředěných, je často nemocné, nebo se nachází v rodině vyznávající určité náboženství odchylovající se od idey školy. V současné době se můžeme také velmi často setkat s tím, že rodiny chtějí své dítě vychovávat v souladu s přírodou, okolním světem, s rodinou apod. (Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole, 2016, s. 5-6).

„Žáci, kterým je umožněno individuální vzdělávání se dají rozdělit do pěti základních skupin:

- *Vrcholoví sportovci, kteří denně mnoho hodin trénují.*
- *Žáci, kteří i v běžné škole zažili tvrdou šikanu.*
- *Žáci se zdravotními problémy a se speciálními vzdělávacími potřebami.*
- *Žáci, jejichž rodiče mají jasnou představu o hodnotách, které chtějí svým dětem předávat: Jsou to nejen příslušníci státem registrovaných církví, ale také lidé žijící více v souladu s přírodou.*
- *Žáci, jejichž rodiče mají vyhraněný názor na úroveň běžných základních škol, a chtějí své děti vzdělávat jiným způsobem, než nabízí běžné základní školy“ (Zimčík, 2017, cit. 19.07.2023).*

Dnešní moderní pojetí doby vyžaduje moderní pohled právě i na možnosti v oblasti vzdělávání a školství. Stále se zvyšuje počet rodin, které často migrují nebo cestují, a jejich hlavní strategií je žít společně. V dřívějších dobách komunistického režimu

toto možné nebylo, v případě pracovních nebo jiných cest byly rodiny odloučeny. V případě migrujících rodičů (umělců, kolotočářů apod.) byly děti odsouzeny k častým změnám škol, namísto toho, aby se třeba i ony již tehdy mohly vzdělávat doma. Dnešní domácí vzdělávání umožňuje rodinám s různými důvody žít společně, bez toho, aniž by došlo k jejich odloučení nebo bez toho, aby děti musely čelit častým změnám škol. Rodiče tak nemusí volit mezi svou kariérou a rodinou, jako tak musely mnohdy učinit rodiny v předrevolučním období, a mohou tak žít v plné symbióze svých potřeb i potřeb dětí (Kostelecká, 2020, s. 22-23).

Pokud ale hraje hlavní prim pro rodiče volící domácí vzdělávání kariéra, pak se často uchylují k modelu, že oni pracují, a děti se v té době učí. A to zejména prostřednictvím komunitní skupiny, komunitní školy, soukromého učitele, online výuky na vybrané škole atp. Takové dítě obvykle poměrně často tráví čas před počítačovou obrazovkou, pokud tedy nenavštěvuje některou z alternativních vzdělávacích metod (Kovanda, 2015, online, cit. 20.07.2023).

Mezi další častý model patří skutečnost, kdy za kariérou nestojí primárně rodiče, ale jejich dítě. Sem patří ty rodiny, jejichž dítě je v nějaké oblasti výjimečné, a iniciuje se v umění nebo ve sportu. Díky tomu tráví mnoho volného i školního času na trénincích, soustředěních, vystoupeních atp. Tento důvod je pro domácí vzdělávání zcela legitimní dnes, a částečně byl legitimní také i v komunistických dobách, kdy výjimeční dětští umělci nebo sportovci byli zařazeni do speciálního programu vzdělávání. S narůstajícím věkem dítěte narůstá také časová dotace, kterou dítě tráví mimo školu a kdy se dítě věnuje sportu nebo umění, což právě mnohé rodiče vede k domácímu vzdělávání (Kostelecká, 2020, s. 24).

V poslední době se můžeme také setkat s modelem, kdy jeden z rodičů v režimu domácího vzdělávání samo vyučuje děti v komunitních skupinách nebo komunitních školách. Mezi pedagogy i nepedagogy narůstá trend domácího vzdělávání napříč různými geografickým prostředím. Někteří rodiče se sdružují na základě společné ideje a zakládají rodičovské nebo sousedské spolky v dojezdové vzdálenosti pro všechny zájemce a skupinově vyučují své děti tak, že tím pověří jednoho nebo více z rodičů nebo „najmou“ na tuto práci soukromého učitele, případně se mezi sebou rodiče střídají ve výuce. Rodiče a jejich děti tak utvářejí menší neformální skupiny, které nepodléhají žádným zákonům, nařízením ani předpisům a nesou tak zodpovědnost za vzdělávání svých dětí společně. Oficiálně však zodpovídá za úroveň kvalitu a vzdělávání pouze zákonný

zástupce daného dítěte, nicméně v případě takto orientovaných skupinách se povětšinou všichni snaží dosáhnout co nejideálnějšího stavu u všech dětí, nejen u těch vlastních za pomoci tzv. morální zodpovědnosti (Kostelecká, 2020, s. 25-26).

Současně narůstá počet dětí s nejrůznějšími odlišnostmi, handicapy, znevýhodněními a dalšími individualitami, díky kterým mají mnohdy obtíže zvládat výuku v klasické škole. Státní školství se v současné době poměrně silně věnuje inkluzi a integraci dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami do běžných škol, nicméně značná část rodičů tento systém jako šťastlivý nevnímá, a raději by své děti umístili do škol, které dokáží více zajistit speciální potřeby svých odlišných dětí. Pokud to z nějakého důvodu není možné, nebo pokud ani tak nejsou naplněny představy rodičů o vzdělávání jejich dětí s odlišností, pak se právě uchylují k myšlence domácího vzdělávání. Domácí vzdělávání ze strany rodiče nebo soukromého učitele umožňuje maximální individualizaci výuky, při které je možné se maximálně věnovat a přizpůsobit potřebám daného dítěte, vytvořit mu velmi specifické podmínky a pomůcky pro vzdělávání, volit pouze preferované metody, formy práce apod. To bývá častým motivem pro rodiny s dětmi mající poruchy autistického spektra, duševní poruchy, těžší postižení a další (Kostelecká, 2020, s. 28-29).

1.5 Výhody domácího vzdělávání

Domácí vzdělávání má celou řadu výhod, ale i nevýhod, které je nutno zohlednit. Asi snad nejvýznamnější výhodou tohoto typu vzdělávání je to, že vzdělávání může dítě za pomoci rodiče řídit zcela samo, a to v čase i rozsahu, který je mu nejpohodlnější. Další velkou výhodou je individualizace vyučování, kdy dítě při výuce respektuje jenom sebe samého, případně i rodiče, který se rovněž může soustředit pouze na to jediné dítě. Díky tomu tak rodič může volit vhodné metody, formy a další způsoby a prostředky výuky, které jsou pro dané dítě nejvhodnější a nejefektivnější, čímž se zvyšuje efektivita výuky a snižuje se množství času, který je pro osvojení látky nutný. Rodič tak s dítětem probere látku mnohem rychleji a snadněji, přirozeněji, a následně se pak může s dítětem věnovat jiným zájmovým činnostem. Velkou výhodou domácího vzdělávání je také určitá svoboda, kdy si dítě sice musí osvojit látku stanovenou RVP ZV a příslušným ŠVP školy, avšak si ji osvojuje způsobem, jakým si určuje samo za pomoci vedení rodiče.

S touto svobodou však souvisí i velká odpovědnost, samostatnost a organizace (Křížová, 2018, online, cit. 19.07.2023).

Při domácím vzdělávání se rodiče mohou více zaměřovat na témata, která jsou dítěti blízká. Pokud dítě nějaké téma velmi zajímá, pak mohou rodiče pozornost na dané téma zacílit, a znalosti dítěte tak dostatečně v takové oblasti prohloubit. Velkou výhodou je rodinná sounáležitost, kdy rodiče tráví s dítětem o mnoho více času, než pokud dítě dochází klasicky do školy. Domácí vzdělávání navíc dětem přináší vyšší emoční stabilitu, eliminuje možnosti tlaku vrstevníků, šikany a vzájemné rivality mezi dětmi (Fröhlichová, 2017, online, cit. 25.07.2023).

1.6 Nevýhody domácího vzdělávání

Nevýhodou domácího vzdělávání může být pro některé rodiče právě náročnost tohoto typu vzdělávání na organizaci, zodpovědnost apod. Zatímco na prvním stupni může být pro rodiče velkým problémem nutnost být doma s dítětem, které se zatím nedokáže samo obstarat a řídit, na druhém stupni může být pro rodiče velkým problémem náročnost úloh. Další velkou nevýhodou je finanční nenáročnost domácího vzdělávání ze strany státu, rodiče tak vzdělávají dítě doma zcela zdarma bez materiální podpory státního aparátu. Většinou jeden z rodičů musí opustit své zaměstnání a naplno se věnovat vzdělávání a péči o dítě setrvávající většinu dne v domácím prostředí. To pro některé rodiče může znamenat nejen finanční omezení, ale také ztrátu svých koníčků, zájmů a sociálních kontaktů (Fröhlichová, 2017, online, cit. 25.07.2023).

Někteří odborníci i jiná struktura rodičů mnohdy hlásá, že děti vzdělávající se doma přicházejí o širokospektrální mezilidské vztahy a mají problémy s následnou socializací v běžném životě. Tento názor však není zcela legitimní, neboť každá rodina je více či méně obklopena celou škálou mezilidských interakcí ze strany širší rodiny, přátel nebo jiného okolí. Navíc mnoho dětí vzdělávajících se doma navštěvuje nejrůznější kroužky, spolky, sdružení, kulturní a sportovní akce, nebo i komunitní školy a další soubory, ve kterých se setkávají s různými lidmi (Zimčík, 2017, cit. 19.07.2023).

2 Pedagogické principy a strategie domácího vzdělávání

V této kapitole jsou představeny pedagogické principy a strategie domácího vzdělávání.

Domácí vzdělávání může probíhat různým způsobem, některé rodiny volí zcela domácí vzdělávání bez docházky dítěte do dalších neakreditovaných institucí, jiní naopak volí právě „domácí“ vzdělávání v neakreditovaných institucích. Dítě tak může být vzděláváno například v komunitních skupinách (komunitních „školách“), byť jsou oficiálně zapsáni do jiné kmenové školy. Další variantou je domácí vzdělávání přímo i online soukromým učitelem, sdíleným rodičem a tak dále, jak bude zmíněno v dalších podkapitolách.

2.1 Didaktické prostředky vzdělávání

Mezi didaktické prostředky vzdělávání se řadí veškeré materiální, organizační a další prostředky, jimiž se realizuje edukační proces. Mimo učebnic, pracovních sešitů, učebních textů a didaktických pomůcek se sem řadí například také metody a formy výuky.

2.1.1 Materiální prostředky vzdělávání

Ředitel kmenové školy v souladu se školským zákonem č. 561/2004 Sb., § 41 povolí domácí vzdělávání pouze v případě, pokud jsou zajištěny adekvátní materiální a organizační podmínky pro vzdělávání dítěte. Tj. pouze v případě, že dítě disponuje adekvátními učebnicemi a učebními texty, ze kterých bude vzděláváno, jak je rovněž dáno tímto ustanovením, přičemž identifikační údaje učebnic a učebních textů jsou součástí žádosti o povolení individuálního vzdělávání. Didaktické prostředky, předměty a jevy jsou veškeré atributy, které povedou ke splnění edukačních cílů a cílů školního vzdělávacího programu dané kmenové školy, což následně škola ověřuje v rámci pravidelného přezkoušení.

Mezi materiální didaktické prostředky vzdělávání tak řadíme veškeré učební a technické pomůcky, výukové prostory a další vybavení vedoucí k dosažení edukačních cílů. Jedná se tak zejména o učebnice, pracovní sešity, tabule, počítače, softwary, aplikace, programy, názorné pomůcky, speciální psací a kreslicí potřeby a jakékoliv další vybavení,

které dítěti umožní lépe si osvojit učební látku a získat tak potřebné vědomosti, dovednosti a schopnosti (Zormanová, 2014, s. 189).

Mezi asi nejdůležitější učební prostředky ve školách patří učebnice a pracovní sešity, nicméně mnoho rodin individuálně vzdělávající děti jej nevyužívá z celé řady důvodů. Volí tak primárně učební texty, odborné knihy a vlastně vytvořené pracovní sešity a portfolia. Někteří rodiče pak upřednostňují elektronické učebnice, programy, aplikace nebo softwary, například i-Moodle (systém učebních materiálů a podpůrných aktivit a materiálů), který vznikl v době distanční výuky na školách a je velmi oblíbený i v dnešní době jako doplněk klasické školní výuky či právě v případě doma vzdělávaných dětí (Pohnětalová a kol., 2017, online, cit. 22.07.2023).

2.1.2 Organizační formy výuky

Organizační formy výuky jsou při vzdělávání dětí doma zacílené primárně na individuální práci s dítětem, není však výjimkou ani hromadná nebo skupinová forma výuky, a to zejména v rámci sousedských a rodinných skupin, komunitních škol nebo při vzdělávání více dětí z jedné rodiny současně. Velkou výhodou domácího vzdělávání je právě vysoká individualizace výuky, kdy rodič vzdělává dítě pouze takovými formami a metodami výuky, které dítěti vyhovují nejvíce. Oproti školám, které musí volit takové formy výuky, které nejvíce vyhovují největšímu souboru žáků, mají rodiče neskutečnou výhodu a volnost ve výběru právě metod a forem výuky. Organizační formy výuky mají dopad na celkovou flexibilitu a efektivitu výuky, jejich správný výběr snižuje dobu, za kterou je dítě schopno si bezpečně osvojit a upevnit učební látku. Organizační formy výuky se dle různých autorů rozlišují zejména na hromadné, skupinové, individuální a individualizované. Případně také na výuku v umělém nebo přirozeném prostředí; výuku formou vyučovací hodiny, vyučovacího bloku, exkurze, semináře, besedy, praktické výuky atp. Jak již bylo uvedeno, mezi nejčastěji využívanou formou výuky při domácím vzdělávání je individuální práce a samostatná práce žáka (Zormanová, 2014, s. 102-104).

Individuální forma výuky je nejstarší organizační formou výuky, a její podstatou je právě to, že vzdělavatel se individuálně věnuje pouze jen jednomu žákovi, při domácím vzdělávání se tak primárně rodič věnuje vzdělávání svého dítěte. Podstatou této formy

výuky je výuka nápodobou, a to jak při výuce tělesné, hudební, výtvarné a jiné činnosti, tak i při výuce například cizích jazyků, českého jazyka apod. Výhodou této formy výuky je to, že rodič volí takové strategie, které jsou pro dítě nejvhodnější a zároveň se mu může individuálně věnovat při předávání vědomostí a dovedností. Postupuje tak tempem a strategiemi dle aktuálních potřeb a pokroků dítěte (Dvořáček, 2014, s. 138).

Další častou formou organizace výuky při domácím vzdělávání je samostatná práce žáka. Samostatná práce žáka je metodou individualizované formy výuky, kdy je dítě vedeno k odpovědnosti a sebeřízení svého vzdělávání a jednotlivých dílčích činností. Při samostatné práci se dítě učí řešit problémy, volit vhodné strategie a postupy, učí se regulovat a řídit svou práci, vyhledávat a zpracovávat informace a mnoho dalšího, což vede k rozvoji jejich samostatného, tvořivého a kritického myšlení. Rovněž i díky samostatné práci mají děti možnost plánovat a organizovat si své učení, rozvrhnout si své síly, postupovat při učení dle svého tempa a potřeb. Zároveň si ale dítě nerozvíjí sociální učení a sociální interakce, proto by jeho učení nemělo být založeno pouze na samostatné práci (Zormanová, 2014, s. 113).

V případě, že je dítě při domácím vyučování vzděláváno současně také s dalšími dětmi, je další vhodnou a využívanou formou výuky skupinová výuka. Skupinová forma výuky je realizována obvykle pro 3 až 5 dětí, kteří pracují na společném úkolu. Ti mezi sebou kooperují, spolupracují a snaží se dostat problémovému úkolu. V rámci této formy si tak osvojují právě sociální interakce, sociální vztahy, schopnost seberegulace, týmové práce, spolupráce, asertivity a mnoho dalšího. Zároveň se učí respektovat názory druhých a vhodně argumentovat při prosazování svých názorů. Problémem je to, pokud je daná skupina nerovnoměrně rozložená, a ve skupině tak pracuje jeden nebo dva členové, a ostatní se svezou (Zormanová, 2014, s. 113).

Nezávisle na tom, zda se dítě vzdělává pouze doma či v komunitních skupinách a školách je jakoukoliv teoretickou výuku vhodné doplnit o badatelskou a praktickou výuku či exkurzi. V rámci vlastního bádání a praktické činnosti v přirozeném, nikoliv umělém prostředí si dítě osvojuje látku mnohem rychleji, efektivněji a rovněž si ji snadno a dlouhodobě fixuje. V rámci exkurze má rovněž možnost interakce se skutečným, běžným životem, kde se emotivněji seznamuje s významným zařízením nebo významným místem. Cílem exkurze by mělo být doplnění učební látky, jakákoliv exkurze v rámci vyučování by se měla týkat probíraného učiva, aktuální situace či zájmů dítěte. Před exkurzí i po exkurzi je tak vhodné seznámit dítě s kontextem toho,

s čím se na exkurzi setká. Prostřednictvím exkurze může dítě získat nový náhled na danou problematiku, může získat nové zájmy, vědomosti a rozšířit svůj intelektuální a umělecký rozhled (Čapek, 2015, s. 194-195).

2.1.3 Metody výuky

Vhodné, pestré a adekvátně aplikované metody výuky jsou nezbytné pro všestranný rozvoj dítěte, ale právě i pro zefektivnění výuky. Výukové metody by měly reflektovat učební styl žáka, jeho potřeby, zároveň by ale měly být rozmanité a neměly by být založeny pouze na tom, na co je dítě zvyklé. Pestrost výukových metod je nutno aplikovat i dle kontextu probírané látky. Jejich vhodné zařazení je nejen podílení se na pochopení, osvojení a zapamatování učiva, ale také na motivaci dítěte k výuce (Čapek, 2015, s. 25).

Důkladné promyšlení a zařazení vhodných metod výuky je důležité při domácím vzdělávání právě i proto, aby bylo dítě neustále motivované ke vzdělávání se. Zatímco děti chodící do školy jsou většinou motivované zkušeným pedagogem, v umělém prostředí, kde působí autority se učí zcela automaticky, doma tomu tak být nemusí. Pokud tak rodiče nebo vzdělavatelé dítěte nezvolí vhodné a pestré výukové metody, může dítě přestat mít o učení zájem a udržení si jeho zájmu a autority tak bude mnohem obtížnější. Metody výuky dle různých autorů rozlišujeme zejména na metody klasické, metody aktivizující a metody komplexní.

Klasickou výukovou metodou je zejména metoda slovní (popis, přednáška, vysvětlování, práce s textem, dialog...), metoda názorně-demonstrační (pozorování, předvádění, práce s obrazem) a metoda dovednostně-praktická (laborování, experimentování, práce v přirozeném prostředí...). Klasické výukové metody jsou využívány zpravidla převážně, nejdéle a nejčastěji, neboť prakticky před každou aktivitou je nutno dítěti předat určité informace o dané činnosti (Zormanová, 2014, s. 128).

Aktivizující výukovou metodou je jakýkoliv postup, při kterém dítě řeší konkrétní problémové situace. Sem patří zejména inovativní a alternativní metody výuky, například diskusní metody, metody řešení problémů, heuristické metody, inscenační metody, situační metody a didaktické hry. Aktivizující výukové metody jsou při domácím vzdělávání mnohdy podstatou vzdělávání, kdy rodiče mají díky individuální práci

s dítětem možnost neustále diskutovat, vytvářet problémové a scénické situace a mnoho dalšího (Zormanová, 2014, s. 143).

Komplexní výukovou metodou je složitější metodický útvar, při kterém se prolínají různé didaktické systémy (formy výuky, metody výuky, didaktické prostředky apod.). Komplexní metodou výuky je tak například individuální a individualizovaná výuka, frontální výuka, skupinová výuka, kooperativní výuka, partnerská výuka, samostatná práce žáků, projektová výuka apod. Komplexní výuka je podstatou efektivního učení, kdy se dítě setkává s pestrou nabídkou metod, forem a prostředků vzdělávání. Snad nejčastěji využívanou komplexní výukovou metodou při domácím vzdělávání je projektová výuka. Projektová výuka umožňuje dítěti využívat různých didaktických prostředků vzdělávání, zajímavých aktivit, dále mu umožňuje maximálně se participovat v daném tématu za využití různých didaktických prostředků, veškerých smyslů, zapojení všech vlastních sil apod. Při projektové výuce dítě řeší komplexní problémové úlohy vztahující se k danému tématu nebo problematice, s širším praktickým dosahem. V rámci toho navíc dítě může volit vlastní směr svého zkoumání, bez zcela jasného výsledku (Zormanová, 2014, s. 159-161).

Další velmi často využívanou metodou je metoda kritického myšlení, kterou chápeme jako metodu založenou na hloubkovém učení, porozumění učivu, porozumění souvislostem učiva a k získání schopnosti vytváření vlastních názorů na danou problematiku nebo téma. Prostřednictvím kritického myšlení se dítě učí nepřijímat hotové poznatky, ale získávat a zpracovávat informace, které následně reflektuje se svými znalostmi a zkušenostmi, případně je reflektuje také s odbornými a vědeckými názory. Na základě toho se dítě učí nejen reflektovat dané informace, jejich validitu, kvalitu a mnoho dalšího, ale učí se také hodnotit, analyzovat a vylepšovat své učební strategie. Bohužel v dnešní společnosti je metoda kritického myšlení více než důležitá, aby se dítě v rámci svého osobního života dokázalo samo rozhodovat, kriticky myslet, zodpovědně řešit problémy, identifikovat dezinformace, manipulaci a mnoho dalšího.

Propagovanou metodou výuky při domácím vzdělávání je v rodičovských skupinách na sociálních sítích také tzv. metoda unschoollingu, který však na našem území nemá legální základnu. Unschoolling je metoda založená na tom, že dítě bude samo vnitřně motivováno k učení, a předpokládá se tak, že díky své vnitřní motivaci bude schopno samo organizovat a řídit svůj edukační proces, dokáže tak volit vhodné metody, formy

a strategie vzdělávání, a dokáže samo včas rozpoznat a využít své silné a slabé stránky v rámci procesu učení (Romero, 2018, s. 66-67).

Tato metoda výuky spočívá v tom, že dítě si svobodně volí to, co se bude učit a o co se bude zajímat, což v České republice není možné, neboť dítě musí dostát vzdělávacím cílům školního vzdělávacího programu kmenové školy, který musí vycházet z Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání, který je závazný pro děti vzdělávající se ve školách i v domácím vzdělávání. V rámci unschoollingu totiž neexistuje žádné strukturované a platné kurikulum, podle kterého by si dítě plnilo vzdělávací cíle, obsah vzdělávání, metody a formy výuky. Odpovědnost za vzdělávání na našem území stále ještě nesou rodiče, nikoliv dítě, tudíž dítě nemůže praktikovat unschooling, který na našem území nemá právní základnu.

2.1.4 Hodnocení dítěte při domácím vzdělávání

Hodnocení dítěte při domácím vzdělávání je založené na přezkoušení dítěte v kmenové škole, které probíhá minimálně jednou za půl roku. Na základě úspěšnosti dítěte při přezkoušení je mu pak udělena známka, která je otisknuta i na pololetní a závěrečné vysvědčení dítěte. Postupy v případě nespokojenosti rodičů a dětí s klasifikací udělenou v rámci přezkoušení jsou uvedeny ve školském zákoně, § 41 odst. 7 a jsou rovněž již dříve zmíněny také v této práci.

Na většině klasických kmenových škol jsou žáci přezkoušeni dvakrát během školního roku, a to klasickou nekomisionální zkouškou, příslušnými učiteli (dle ročníku, kam by dítě bylo běžně zařazeno), a to zejména ústně či písemným testem. Na některých vybraných veřejných školách, spíše však na školách soukromých je nabízeno dětem přezkoušení formou tzv. portfolio, které obsahuje pololetní výsledky učení a učební práce dítěte. Žákovské portfolio nabízí učitelům zpětnovazební informace o tom, jakým způsobem se dítě doma učí, jaké znalosti pravděpodobně získalo, a zároveň dětem a jejich rodičům poskytuje zpětnovazební informace o tom, jak v daném učivu pokročili, jaké jsou jejich nedostatky a příležitosti pro další učení. Hodnocení dítěte je klíčovou složkou učení nejen pro učitele, ale také pro dítě a jeho rodiče, neboť poskytuje zpětnou vazbu i emoční prožitek. Zároveň dítě a jeho rodiče motivuje k dalšímu učení, poskytuje jim informace o jejich silných a slabých stránkách, nedostatcích, příležitostech, posiluje

jejich vzdělávací možnosti, nabídky, inspirace atp. (Teclová, 2020, online, cit. 23.07.2023).

Jak již tedy bylo zmíněno, možností hodnocení je spousta, zpravidla se však užívá známkové nebo slovní hodnocení, případně jejich kombinace. Hodnocení žáka minimálně jednou za půl roku je dle školského zákona povinné, je tak pouze na řediteli školy, jakou možnost hodnocení umožní. Způsoby hodnocení žáků by měly být zaneseny ve školním řádě dané školy a rodiče i žáci by s kritérii a způsoby hodnocení měli být důkladně seznámeni ještě před začátkem školní docházky, případně před začátkem školního roku, bude-li docházet ke změnám systému hodnocení. Mezi stále ještě nejrozšířenější metodu hodnocení patří hodnocení prostřednictvím známkování, které je přehledné, jednoduché a srozumitelné pro žáky i jejich rodiče. Je však zcela nutné, aby hodnocení bylo objektivní, spravedlivé, a aby reflektovalo úroveň vědomostí, dovedností a schopností žáka. Známkování by nemělo reflektovat subjektivní vztahy učitele vůči dítěti nebo jeho rodině, neboť takový postoj není profesionální a může mít psychický dopad na vývoj dítěte (Čapek, 2015, s. 496).

Další funkční a již poměrně rozšířenou metodou hodnocení je slovní hodnocení. Slovní hodnocení kvalitativně posuzuje žákovy vědomosti, dovednosti, schopnosti, učební činnosti, jeho výkon, vyjadřovací schopnosti, pokroky, chování a mnoho dalšího. Slovní hodnocení by mělo být vytvořeno tak, aby zcela jednoznačně a pravdivě poukazovalo na kvalitu a úroveň žákových vědomostí, dovedností, schopností, pokroků, aby poskytlo zpětnovazební informaci o žákových silných a slabých stránkách a prostoru pro zlepšení. Mělo by být vytvořeno tak, aby bylo pro dítě i jeho rodiče pochopitelné, a aby nebylo univerzální, ale skutečně funkční pro dané konkrétní dítě. Někteří učitelé slovní hodnocení doplňují známkovým hodnocením či univerzálním hodnotícím kritériálním řádem, aby naplnili požadavky MŠMT.

Zvláštní a méně rozšířenou metodou hodnocení je sebehodnocení, které je však u rodin s domácím vzděláváním poměrně oblíbené a rozšířené. Sebehodnocení je velmi důležité proto, aby se dítě naučilo hodnotit svou vlastní práci, a aby získalo zpětnou vazbu o tom, jak se mu učení dařilo, a jak moc se iniciovalo na naplnění vzdělávacích cílů. Dítě by již v útlém věku mělo umět zdůvodnit, jak moc byla jeho práce kvalitní, a jak moc se snažilo, aby kvalitu své práce naplnilo. K sebehodnocení je vhodné vést dítě již v raném věku, byť vždy bude aktuální kvalita sebehodnocení odrážet mentální úroveň daného dítěte, avšak postupem času bude pro dítě automatická a kvalitnější. Podstatou sebehodnocení

je to, že dítě dokáže aktivně a zodpovědně zhodnotit proces svého učení, dokáže jej analyzovat, reflektovat, zlepšovat a evaluovat. Každé dítě bez ohledu na věk nebo zkušenosti potřebuje samo pro sebe vědět, jak moc je dobré, úspěšné nebo neúspěšné a proč tomu tak je (Zormamová, 2014, s. 217-218).

Jak již bylo zmíněno, velmi rozšířeným, oblíbeným a zajímavým hodnotícím prostředkem v domácím vzdělávání je žákovské portfolio. Portfolio žáka je komentovaný soubor systematicky uspořádaných vybraných materiálů, výstupů učení, a dalších znázorňujících prostředků vznikajících během učení. Žákovské portfolio slouží nejen pro účely sebehodnocení a hodnocení dítěte v jeho domácím prostředí, ale mnohdy také jako hodnotící prvek na školách, které portfolio žáka jako způsob hodnocení vnímají a mají jej zanesený do školního řádu. Žákovské portfolio umožňuje dlouhodobě a komplexně posuzovat vědomosti, dovednosti a schopnosti žáka, zároveň má vypovídající hodnotu o jeho silných a slabých stránkách a poskytuje zpětnovazební informace o možných příležitostech a rizicích dalšího učení. Dále se podílí na podporování a zapojování žáků do jejich sebehodnocení, plánování výuky, sdílení, prezentování a reflektování jejich dlouhodobé práce a rozvoje. Žákovské portfolio by mělo obsahovat všechno, co bude poukazovat na provedenou práci žáka, na jeho pokroky a další, a to za pomoci založení výsledků práce, uměleckých děl, projektů, písemných prací, fotodokumentace atp. Bohužel žákovské portfolio relativně značně odráží iniciativu a zkušenosti dětí a jejich rodičů s vytvářením těchto poměrně rozsáhlých a náročných dokumentací, jejich angažovanost, kreativitu, technické a organizační schopnosti a mnoho dalšího (Čapek, 2015, s. 533).

2.2 Edukační subjekty domácího vzdělávání

Při domácím vzdělávání se můžeme setkat s různými variantami toho, kdo a jak se bude na vzdělávání dítěte podílet, přičemž jednotlivé varianty se mezi sebou mohou prolínat. Nejčastěji se stává, že vzdělavatelem dítěte je rodič, nicméně není ani výjimkou, pokud je dítě vzděláváno pouze v komunitních školách nebo rodinných či sousedských skupinách. Někteří rodiče pak upřednostňují model společného vzdělávání, do kterého jsou zapojeni jak rodiče, tak i komunitní školy a skupiny.

2.2.1 Rodič jako učitel

Při domácím vzdělávání je zejména v jeho počátku, nebo v případě začínajících školáků, velmi důležitá úloha vzdělavatele. Vzdělavatelem při domácím vzdělávání bývají nejčastěji rodiče, kteří tak vstupují do nové sociální role rodič učitelem. Velmi často se stává, že rodičem učitelem je spíše žena, nicméně již není ani výjimkou, pokud se při domácím vzdělávání dítěti věnuje více otec nebo se rodiče střídají například v závislosti na své pracovní době. Variant je tedy velmi mnoho.

Rozhodnutí rodiny o domácím vzdělávání je podpořeno zpravidla hlubším filozofickým a ideologickým smyslem rodiny a jejich silným rozhodnutím se s novou životní situací řádně vypořádat. O domácím vzdělávání většinou rodiny uvažují několik let, velmi často a podrobně zkoumají, jaké jsou jejich možnosti, jaké jsou zkušenosti okolí apod. Rodič jako učitel vědomě i podvědomě vnímá, že rozhodnutí domácího vzdělávání pravděpodobně ovlivní celou užší i širší rodinu, a že se rodinná atmosféra a rovnováha může dočasně i trvale narušit právě tím, že se rodič stane učitelem, novou rolí a novou autoritou. Zároveň tyto rodiny tuší, že vzdělávání dítěte možná povede k potlačení potřeb jiných členů rodiny, což mnohé členy rodiny vede k pochybnostem, obavám a nejistotě (Kostecká, 2020, s. 20).

Domácí vzdělávání by však mělo být ku prospěchu všem, každý člověk se úmyslně i neúmyslně učí celý život, jednotliví lidé se vzájemně obohacují, inspirují. Domácí vzdělávání by tak mělo být pro všechny členy rodiny spíše příjemné a pozitivní, mělo by je vést k učenlivosti, vynalézavosti, kreativitě, hravosti a k touze neustále objevovat. Přitom je však velmi důležitý soulad a podpora celé užší i širší rodiny (Fensham-Smith, 2021, s. 11).

V Českém modelu domácího vzdělávání převažuje model, kdy jeden z rodičů vzdělává dítě namísto svého zaměstnání, a druhý z rodičů pracuje a finančně zabezpečuje rodinu. Při tomto modelu je velmi důležitá duševní a duchovní stabilita, která by měla být podpořena vzájemným respektem obou partnerů. Oba z rodičů by měli vnímat, že jejich role je stejně významná a důležitá, a že ten pracující partner není někdo víc. Dále se pak často stává, že rodiče jsou oba pracující, a vždy jeden z nich dítě vzdělává v čase, kdy je v práci ten druhý, tedy jejich pracovní směny se střídají. Následně se jedná o případy, kdy oba rodiče pracují, ale minimálně jeden z nich pracuje z domova a zároveň vzdělává své dítě. Méně častý je model, kdy jeden z rodičů vzdělává dítě navzdory

rozhodnutí a přání druhého partnera, nicméně to velmi často končí rozchodem rodičovského páru (Kostecká, 2020, s. 20-21).

V případě vzdělávání dítěte doma, kdy se na vzdělávání participují pouze rodiče, se mnohdy veřejnost ohání tvrzením, že rodiče zpravidla nemívají adekvátní psychologické a pedagogické vzdělání dostačující pro odborné vzdělávání dítěte, a jeho výuku tak podněcují spíše vlastní intuicí než odbornými kompetencemi. Dále se pak často objevují také tvrzení veřejnosti založené na tom, že vzdělávání dítěte doma bez školského aparátu ohrožuje kognitivní a sociální vývoj dítěte. Již zmíněný propagátor domácího vzdělávání J. Holt však tvrdil, že domácí vzdělávání nejlépe podporuje potřeby dítěte, v přirozeném prostředí za přirozených způsobů je motivuje ke vzdělávání, objevuje a poskytuje jim místo bezpečí a stability. Stejně zmínila také M. Montessori a další, kteří rovněž díky své výzkumné a badatelské činnosti dospěli k názoru, že vytvoření ideálních podmínek pro přirozené učení je nad možností jakékoliv školy. J. Holt navíc svá tvrzení podložil nadprůměrnými výsledky ve výkonostních testech svých dětí. I v dalších letech bylo na základě provedených výzkumů zjištěno, že výsledky dětí vzdělávaných doma poukazují na vyšší kognitivní dovednosti než u dětí vzdělávaných ve veřejných i soukromých školách (Kostecká, 2014, s. 73).

Jako hlavní problém domácího vzdělávání se tak jeví spíše oblast socializace, která zatím takovým výzkumům nepodlehla. Někteří pedagogičtí i psychologičtí odborníci tvrdí, že děti vzdělávané doma jsou mnohdy tzv. „skleníkové děti“, které mají mnohem horší sociální dovednosti než děti vzdělávané ve školách. Výhodou vzdělávání ve škole je jednoznačně to, že dítě se dostává do sociálních interakcí s lidmi, které by si třeba jinak k interakci nikdy samo nevybralo (Kostecká a kol., 2018, s. 307).

Někteří autoři argumentují také tím, že děti vzdělávané doma mnohdy nejsou připraveny na zvládání a řešení sociálních konfliktů, a mají obtíže s navazováním mezilidských vztahů. To skutečně může být pravdou, pokud dítě jako doplňující faktor socializace nenavštěvuje jakékoliv zájmové aktivity a pohybuje se pouze v sociálních skupinách se stejnými názory a hodnotami. Problémem je, že současná společnost je multikulturní, s širokým spektrem odlišných hodnot a postojů, s čímž je nutno počítat, neboť dříve či později se dítě pravděpodobně dostane do sociálních interakcí s různými osobami a skupinami, a to úmyslně i neúmyslně (Křížová, 2018, online, cit. 19.07.2023).

V mnohých rodinách však děti vzdělávající se doma rozhodně nejsou ochuzeni o sociální interakce, běžně se účastní zájmových aktivit, kroužků, kulturních a sociálních akcí, rodiny cestují, navštěvují dětská hřiště, soutěže a mnoho dalšího, úroveň a kvalita socializace tak odráží individuality rodiny, stejně tak, jako tomu je u dětí vzdělávajících se ve školách (Gray, 2017, online, cit. 25.07.2023).

Mnozí však pevně věří, že děti, které jsou vzdělávány doma mají větší pocit sebedůvěry, sebevědomí, sebejistoty, a jejich hlavní výhodou je to, že jsou v dětském, citlivém věku ubráněni fyzickému i psychickému násilí. Některé děti, které jsou v dětství ponižovány, znehodnocovány a nuceny mluvit na veřejnosti mívají v dospělosti obtíže s vlastním veřejným vystupováním, se sebedůvěrou, a to, byť si ani neuvědomují, že se jim nějaká křivda v dětství ve školách stala. Není totiž výjimkou, pokud jim křivdu způsobí úmyslně i sám učitel. Děti vzdělávané doma zpravidla od svých rodičů i při výuce dostávají pocity bezpečí a sebevědomí. Něž se tedy rodiče na základě této i jiné argumentace rozhodnou, zda domácí vzdělávání jako metodu výuky svého dítěte zvolí, měli by si uvědomit, jakým problémům mohou čelit, a to:

- Nedostatečné socializaci dítěte (dítě bude třeba chtít chodit do školy, mít kamarády a setkávat se s vrstevníky), které lze předejít tak, že si rodiče s dětmi společně zorganizují společný čas i čas vyhrazený pro trávení času s vrstevníky, například v rámci zájmové činnosti, volného času apod.,
- neefektivitě výuky, které lze předejít tak, že rodič důkladně naplánuje a připraví celoroční systém vzdělávání, a to například projektovou formou, celoroční hrou, vyhrazením dostatek času pro přímé vzdělávání dítěte, poskytnutím dítěti dostatek zajímavých materiálů apod., ideální je pak umožnit dítěti také párovou nebo skupinovou výuku s jinými dětmi,
- nedostatečné pochopení látky, kterému lze předejít tak, že se rodič právě důkladně připraví na předání dané látky, sám si zopakuje různými způsoby, připraví dostatek pomůcek a vybavení pro pochopení látky, či případně včas osloví soukromého učitele, jiného rodiče nebo komunitní skupinu, která dítěti s látkou nebo předmětem a jeho pochopením pomůže.

2.2.2 Komunitní vzdělávání v komunitních školách

Komunitní škola zpravidla není škola v pravém slova smyslu. *„Ať už se děje za dveřmi komunitní skupiny či školy cokoliv, její organizátoři za vzdělávání dítěte nezodpovídají. Škola je školou pouze pokud je v rejstříku MŠMT a může vydávat vysvědčení“*. Tyto neoficiální školy nebo sdružení lze rozpoznat tak, že nesou název například komunitní škola, komunitní skupina, vědomá škola, sdružená škola, svobodná škola, škola hrou a mnohé další, avšak je v rejstříku škol a školských zařízeních akreditovaných Ministerstvem školství nenalezneme (Kratochvílová, 2017, online, cit. 24.07.2023).

Komunitní škola je zřizována komunitou, pro určitou skupinu lidí. Komunitní škola je škola, která není akreditována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). Žáci „zapsaní“ do takové školy jsou tak oficiálně žáci s individuálním vzděláváním dle školského zákona, byť již mnohdy tyto komunitní školy vizuálně i obsahově jako skutečné školy vypadají. Komunitní školy však nespádají do kompetence MŠMT, nejsou tak svázány školským zákonem, rámcovými vzdělávacími programy ani dohledem České školní inspekce. V těchto školách mnohdy působí také „učitelé“, tzv. průvodci, kteří mají třeba i vysokoškolské pedagogické vzdělání, nicméně z různých důvodů se ocitli právě na komunitních školách. Velkou nevýhodou těchto škol je, že jejich provoz není jakkoli finančně nárokovatelný ze strany státu, a tak veškerý provoz musí většinou hradit sami rodiče (Bára Veselá, Bulletin - vše, co potřebujete vědět o domácím vzdělávání, s. 1).

Za dítě vzdělávající se v komunitních školách tak nese zodpovědnost stále pořád rodič. Za plnění školního vzdělávacího plánu kmenové školy nese plnou zodpovědnost pouze rodič, bez ohledu na to, co deklaruje daná komunitní škola. Komunitní školy mohou mít různou vizi, „vzdělávání“ v nich může být založeno na nepravidelné docházce, svobodných nebo alternativních přístupech, na určitých ideách nebo hodnotách. Komunitní školy nemusejí mít podobu klasické školy nebo učebny, ale mohou být realizovány také například v různých stanech, jurtách, kempech atp. „Vzdělávání“ zde může být řízeno obdobou klasické výuky, projektové výuky, výuky doplněné o exkurze, výlety a tak dále, vždy se jedná individuálně o nastavení konkrétní komunitní školy nebo skupiny (Kratochvílová, 2017, online, cit. 24.07.2023).

2.2.3 Komunitní vzdělávání v jiných neformálních sdruženích

Mezi další formy komunitního vzdělávání patří například vzdělávání v komunitních skupinách (sousedské skupiny, skupiny se stejnou ideologií apod.). „Domškolácké“ skupiny a sdružení mohou být bezprostředně i prostřednictvím čehokoliv propojeny, a jejich cílem může být nejen přímo společné vzdělávání dětí, ale také třeba jen propojení rodičů a zájemců o domácí vzdělávání. Komunitní skupiny tak mohou být propojeny fyzicky prostřednictvím společného setkávání, happeningů, konferencí, diskusí apod., ale také zprostředkovaně prostřednictvím internetu nebo telefonu. Většina komunitních skupin a sdružení má své know-how, které spočívá ve vlastních radách, návodech, doporučení, tipů, praktických řešení, pomůcek a tak dále. Může být tedy pouze poradenská, nebo také psychologická, kdy poskytuje podporu rodičům, kteří mají se vzděláváním dětí určité problémy, kteří mají problémy s kmenovou školou, s nesouladem v rodině, s nesouladem v širším sociálním okolí atp. (Kostecká, 2020, s. 21).

Hlavním problémem neformálních skupin bývá zejména to, že zde většinou nejsou zcela jasné a přesné představy o tom, co, kdy a jak konkrétně se bude učit. Zpočátku v těchto neformálních sdružení mohou být představy ucelené, nicméně v průběhu vzdělávání se očekávání a představy rodičů ohledně vzdělávání a výchovy jejich dětí mohou měnit. Zároveň se může měnit jejich rodinná situace a okolnosti fungování neformálních sdružení (osobní spory, změna finanční situace apod.), což může vést ke značným problémům s fungováním nebo dokonce až k rozpadu sdružení. V komunitních sdruženích není systém výchovy a vzdělávání „nalajnován“ tak, jako v klasické škole. Zároveň někteří rodiče mají pocit, že pokud něco nepodléhá školnímu řádu a předpisům, nebo dokonce pokud si nějakou službu platí, pak musí daná služba stoprocentně splňovat jejich mnohdy i nereálné představy a očekávání (Kostecká, 2020, s. 26).

2.3 Kompetence, práva a povinnosti kmenové školy při domácím vzdělávání žáka

Ať už je dítě vzděláváno jakýmkoliv neformálním způsobem, vždy musí být zapsané v kmenové škole, tedy ve škole, která je akreditována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

„Vzdělávání v rámci individuálního vzdělávání se realizuje podle školního vzdělávacího programu školy, ve které je žák přijat k plnění povinné školní docházky. Je závazný pro žáky i jejich vzdělavatele“ (Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole, 2016, s. 8).

Každé dítě, bez ohledu na to, zda je vzděláváno doma nebo ve škole, musí splnit v rámci povinné školní docházky výstupy a alespoň minimální kritéria Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Na základě tohoto rámcového programu si jednotlivé školy vytvářejí vlastní školní vzdělávací programy, které jsou následně závazné rovněž pro všechny žáky. Je tedy vhodné, aby si školní vzdělávací program kmenové akreditované školy zákonný zástupce podrobně prostudoval, a zhodnotil tak, zda je jeho charakteristika v souladu s jeho idejemi a očekáváními. Školní vzdělávací program jsou totiž povinny plnit všechny děti příslušné kmenové školy, a to bez ohledu na to, zda jej plní ve škole nebo doma. Při domácím vzdělávání tak budou v rámci přezkoušení u jednotlivých dětí ověřovány znalosti právě dle školního vzdělávacího programu (Bára Veselá, Bulletin - vše, co potřebujete vědět o domácím vzdělávání, s. 5).

V praxi to tedy znamená, že rodiče mají při domácím vzdělávání sice určitou svobodu, avšak i tato svoboda je poměrně relativní a omezená, vždy je nutno se držet právních norem a školských standardů pro základní vzdělávání v České republice. Organizační, metodickou a personální podporu pak zajišťuje škola. Dnes by již všechny školy měly být připraveny na to, že se mohou setkat s tím, že před začátkem školního roku i v jeho průběhu požádá některý ze zákonných zástupců žáka o změnu docházky na individuální vzdělávání. Vhodné tedy je, aby ředitel každé kmenové školy zakotvil institut individuálního vzdělávání žáků do školního řádu školy, a seznámil pedagogy s jejich kompetencemi při individuálním vzdělávání žáka. I ve školním řádu, i metodicky, by měli být učitelé základních škol proškoleni o jejich právech a povinnostech při individuálním vzdělávání žáka, o systému přípravy učebních materiálů, o systému přezkušování,

dispozice pedagogického konzultanta a o systému spolupráce školy s rodinou individuálně vzdělávající žáka (Zimčík, 2017, cit. 19.07.2023).

Školy by měly být schopné a ochotné poskytovat například i průběžné konzultace pro žáky a jejich rodiče, a rovněž by měl být stanoven školním řádem jejich systém, například možnosti, četnost a tak dále. Velmi důležité je také to, aby byly školy kapacitně schopny přijmout do školního vzdělávání žáka, jehož rodiče požádali o ukončení domácího vzdělávání, nebo jim bylo rozhodnutím ředitele kmenové školy domácí vzdělávání ukončeno. Při domácím vzdělávání mají rodiče a jejich děti nárok na využívání výukových materiálů a vzdělávacích pomůcek, které by jim měly být kmenovou školou na stanovenou dobu zdarma zapůjčeny (Zimčík, 2017, cit. 19.07.2023).

Ideální je tedy stav, kdy rodiče mající zájem o domácí vzdělávání zapiší dítě k povinné školní docházce do takové akreditované základní školy, která má s domácím vzděláváním nějaké zkušenosti, či do takové školy, se kterou rodiče mohou aktivně a efektivně spolupracovat, neboť daná škola podporuje nebo alespoň respektuje odlišné ideje rodičů a jejich dětí (Nanquil, 2021, online, cit. 20.07.2023).

To je důležité jak pro sdílení požadovaného učiva, tak i pro následné přezkoušení, které je pro děti povinné. Přezkušování, jeho četnost, rozsah, formy a obsah je v kompetenci školy, která nastavuje daná pravidla. Dle školského zákona však musí přezkoušení proběhnout minimálně jednou za půl roku, kdy se nejedná o komisionální zkoušku, a je tak pouze v kompetenci ředitele, jak a kdo bude přezkoušení žáků na domácím vzdělávání provádět dle § 41, odst. 5 školského zákona (Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole, 2016, s. 12).

Formy přezkoušení tak mohou být následující:

- Písemný test,
- písemná zkouška (např. diktát, doplňovací cvičení, slohová práce...),
- ústní přezkoušení,
- předložení portfolia,
- předvedení praktických dovedností (např. z předmětů výchovného zaměření),
- prezentace,
- rozhovor v cizím jazyce,
- kombinace uvedených metod (Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole, 2016, s. 12).

V souladu s § 41, odst. 7 školského zákona má zákonný zástupce žáka právo v případě nespokojenosti s hodnocením žáka při přezkoušení požádat o přezkoušení, a to do 8 dnů od předcházejícího přezkoušení. Pokud prvotně přezkoušel žáka učitel, pak nyní při komisionálním přezkoušení bude přezkušovat ředitel kmenové školy. Pokud prvotně přezkoušel žáka již sám ředitel školy, při druhém přezkoušení bude žáka přezkušovat kompetentní pracovník krajského úřadu. Na základě přezkoušení pak dítě dostává v obou pololetích vysvědčení bez ohledu na to, zda je vzděláváno ve škole nebo doma.

3 Představení vlastního šetření

V této kapitole jsou představena východiska výzkumného šetření. Výzkumné šetření je realizováno formou kvalitativního sběru dat s vybranými rodinami, které individuálně vzdělávají své děti.

3.1 Výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření je analyzovat, jaké metody, formy výuky a pomůcky preferují rodiče, kteří své děti vzdělávají v domácím prostředí.

Prvním dílčím cílem výzkumného šetření je zjistit, jaké motivy a důvody vedly dotázané rodiny k tomu, aby se uchýlily k domácímu vzdělávání svých dětí.

Druhým dílčím cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jakými způsoby se rodina snaží o socializaci dítěte v kolektivu vrstevníků.

3.2 Výzkumné metody

Pro šetření byla zvolena kvalitativní metoda sběru dat, kdy byly vybrané rodiny dotazovány prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů.

Kvalitativní výzkum je metoda šetření, při kterých lze hlouběji poznat a odhalit různé teorie, prognózy a pohledy na věc. Jedná se o poměrně náročné šetření, a to jak z hlediska delšího časového horizontu samotné realizace, tak i delšího časového horizontu pro přípravu a vyhodnocení šetření. Častým limitem kvalitativního šetření je objektivita, která se zde mnohdy stírá badatelovou osobní angažovaností při získávání výzkumných dat. Při získávání kvalitativních dat se badatel zpravidla musí infiltrovat do zkoumaného prostředí, komunikovat s jednotlivými subjekty, reagovat na vzniklé situace apod. Při kvalitativním šetření se badatel většinou dostává do interakcí s cílovou skupinou, kde se tak oboustranně stírá anonymita a objektivita, která je typičtější pro kvantitativní šetření. Kvalitativní šetření však mimo nevýhod přináší také celou řadu benefitů, a to zejména možnost zjištění co nejvíce informací, souvislostí, hlubšího bádání, vysvětlování, doptávání a tak dále. Při kvalitativním šetření se využívá celá řada metod,

od analýzy dokumentů, až po experiment, rozhovory a mnohé další (Walker, 2013, s. 49-50).

V rámci kvalitativního šetření tak byla zvolena metoda polostrukturovaného rozhovoru.

Polostrukturovaný rozhovor je tazatelskou metodou, s pevnou strategií a volnější taktikou. Základní otázky pro rozhovor jsou přesně naplánované, nicméně existuje zde volný prostor pro pokládání doplňujících a dalších otázek. Rozhovor je tak více spontánní, volnější, zároveň umožňuje také oboustranné maximální pochopení a hlubší porozumění. Jedná se o náročnou disciplínu z hlediska času, administrace i vyhodnocení, avšak nabízí výslednou vysokou efektivitu (Jedlička a kol., 2018, s. 385).

Data získaná rozhovorovým šetřením jsou obvykle zaznamenána v plném znění na zvukovém nebo textovém nosiči, následně jsou analyzována a zaznamenána pouze v kódované podobě. V této podobě se jednotlivá data kódují dle stanovených kategorií a kritérií, jak je tomu i v této práci.

3.3 Výzkumná metodika

Podstatou vlastního výzkumu je důkladná teoretická analýza odborné literatury a školského zákona, dále pak i školských metodických materiálů a doporučení. Mimo to byly analyzovány také odborné články, články a diskuse na rodičovských portálech, skupinách apod. Na základě primární analýzy odborných i neodborných publikací byla v červnu 2023 sestavena teoretická rešerše.

Díky získaným vstupním informacím a zmapování tématu bylo možné provést záměr vlastního výzkumného šetření, jeho cílů, metod a návrhů výzkumných a tazatelských otázek. Jednotlivé tazatelské otázky, jejich znění a rozsah byl pilotně ověřován v rodičovských skupinách na sociálních sítích, kde byly dvě rodiny požádány o zodpovězení otázek vztahujících se k tématu. Na základě zajímavých zjištění byl jednak rozšířen okruh tazatelských otázek a jednak byla doplněna také druhá kapitola teoretické části práce.

V srpnu a září 2023 proběhlo vlastní šetření. Získaná data byla analyzována a převedena do kódů. Následně byly odpovědi vyhodnoceny.

3.4 Výzkumné otázky

Pro vlastní výzkum jsou stanoveny 3 výzkumné otázky v následujícím znění:

VO1: Jak rodiče ovlivňují socializaci a sociální život dětí vzdělávajících se doma?

VO2: Jaké metody a formy vzdělávání preferují rodiče a jejich děti při domácím vzdělávání z pohledu rodiče?

VO3: Jaké didaktické pomůcky preferují rodiče a jejich děti při domácím vzdělávání z pohledu rodiče?

3.5 Výzkumný soubor

Cílovou skupinou šetření jsou rodiny, které mají osobní zkušenost se vzděláváním minimálně jednoho svého dítěte prostřednictvím individuálního vzdělávání. Základním požadavkem na účast ve výzkumu bylo schválení individuálního vzdělávání pro minimálně jedno dítě z dané rodiny. Výzkumný soubor tvoří 6 rodin, které individuálně vzdělávají své děti v domácím prostředí. Vzhledem k tomu, že s dalším a dalším šetřením se informace již většinou opakovaly a nepřinášely nová zjištění, bylo dotazování ukončeno po tázání právě těchto šesti rodin.

Následně jsou jednotlivé rodiny blíže charakterizovány:

Rodina č. 1 (R1)

První dotazovaná rodina se skládá z 11 dětí a manželského páru. Oba rodiče mají střední vzdělání s maturitou. U mladších 4 dětí se rodiče rozhodli vyzkoušet domácí vzdělávání, jelikož se jim líbila myšlenka individuálnějšího a rozmanitějšího přístupu. Roli učitele na sebe převzala v rodině matka a od září 2023 doma vyučuje nejmladší dceru, která je ve 3. třídě.

Rodina 2 (R2)

Druhá dotazovaná rodina je složena ze 4 dětí a manželského páru. Matka má vysokoškolské vzdělání, otec ukončené střední vzdělání. Oba rodiče podnikají, matka vlastní e-shop, otec provozuje tesařskou firmu. Starší tři synové chodili do 2., 4. a 6. třídy do běžné základní školy. Následně rodiče zvolili formu domácího vzdělávání.

Hlavním důvodem byla nespokojenost všech tří dětí ve škole. Nejmladší syn už do školy nechodil. Roli učitele na sebe převzala v rodině především matka. Na druhém stupni však fyziku a chemii učí otec a český jazyk s matematikou babička. Na druhém stupni rodina využívala online výuku angličtiny. Aktuálně jsou starší tři synové na středních školách, nejmladší syn je ve 4. třídě.

Rodina 3 (R3)

Jedna z dalších dotazovaných rodin má 6 členů. Otec je zaměstnaný ve velkoobchodní prodejně české firmy, matka je momentálně na rodičovské dovolené a podniká online jako OSVČ na vedlejší činnost. Před mateřskou dovolenou pracovala jako vedoucí týmu v nadnárodní společnosti. Oba mají středoškolské vzdělání s maturitou. V domácnosti s nimi žije otcova dcera z předchozího manželství, které je 17 let. Přešla do domácího vzdělávání po 7. třídě běžné ZŠ, dnes studuje distanční gymnázium. Společně pak mají 3 syny, kterým je 11, 9 a 1,5 roku. Synové do školy nikdy nechodili, začali s domácím vzděláváním, když nejstaršímu z nich bylo necelých 6 let a byl v předškolním roce. Poté, co si první rok vyzkoušeli školu doma (řízené vyučování českého jazyka, matematiky a prvouky) a zjistili, že jim to nevyhovuje, rozhodli se pro sebeřízené vzdělávání. Děti se učí tím, že žijí a pomáhá jim k tomu matka.

Rodina 4 (R4)

Další oslovenou rodinou je pětičlenná bilingvní (AJ, ČJ) rodina, kde jsou tři děti ve věku 8, 6 a 3 roky. Matka má vysokoškolské vzdělání, je spisovatelka, a zároveň si částečně přivydělává jako asistentka pedagoga. Otec má středoškolské vzdělání, pracuje jako IT podpora, střídavě z domu a z kanceláře. Nejstaršího syna vzali rodiče do domácího vzdělávání v průběhu 2. třídy, protože mu klasický systém nevyhovoval a doslova se v něm trápil. Nyní pokračují v domácím vzdělávání ve 3. třídě. Mladší syn chodí do státní mateřské školy a má v současnosti odklad 1. třídy, ale vzhledem k jeho vývojové dysfázii a preferenci anglického jazyka před českým bude rodina i pro něj volit domácí vzdělávání. Nejmladší dcera zatím ještě nechodí ani do mateřské školy, ale až bude nastupovat do 1. třídy, chtějí ji rodiče nechat samotnou rozhodnout se, zda bude chtít do domácího vzdělávání nebo do klasické školy. V této rodině se stará o výuku výhradně matka.

Rodina 5 (R5)

Následující čtyřčlenná rodina, která se rozhodla pro domácí vzdělávání se skládá ze dvou dětí a rodičů. Starší dceři je 6 let, navštěvuje aktuálně 1. třídu a mladšímu chlapci jsou 3 roky. Matka má vyšší odborné vzdělání, obor sociální pracovník a otec středoškolské vzdělání, v současnosti pracuje jako pracovník v IT oboru a grafik. Starší dcera odchodila 3 roky v mateřské škole, kde však rodině nevyhovoval klasický přístup školství, na základní školu tedy ani nenastoupila. Nyní je od září 2023 ve svobodné škole na individuálním vzdělávání, mladší sourozenec bude do budoucna také domškolák. Rodina preferuje individuální a respektující přístup, podporuje rodinné hodnoty a vztahy. O vzdělávání dětí se stará matka.

Rodina 6 (R6)

Poslední dotazovaná rodina je také čtyřčlenná, 2 dívky a rodiče. Starší dívka je ve 3. třídě a mladší dívka je předškolák. Oba rodiče mají vysokoškolské vzdělání, matka učí na vysoké škole, oba rodiče podnikají a společně se starají o pronájem o bytů. O výuku dívek se v rodině stará maminka. Starší dívka navštěvovala státní mateřskou školu, následně však do běžné školy nenastoupila a rodiče zvolili domácí vzdělávání, mladší dcera nechodí do žádné mateřské školy a bude následovat starší sestru v domácím vzdělávání.

Tab. 2 - Charakteristika jednotlivých dotazovaných rodin

Typ rodiny	Úplná (manželský pár, děti)	všichni
Počet členů rodiny	4 členové	R5, R6
	5 členů	R4
	6 členů	R2, R3
	13 členů	R1
Počet dětí v rodině na individuálním vzdělávání	4 děti	R1, R2, R3
	1 dítě	R4, R5, R6
Zkušenost se vzděláváním dítěte na IV na konkrétním stupni školy/vzdělávání	Mateřská škola	R2, R3, R5, R6
	Základní škola	všichni
	Střední škola	R3
Převzetí role učitele	Matka	R1, R2, R3 (pouze částečně), R4, R5 (pouze částečně), R6
	Částečná dopomoc více rodinných příslušníků	R2
	Výuka učitelem	R2 (pouze částečně)
	Sebeřízené vzdělávání	R3
	Svobodná škola	R3, R5, R6
Vzdělání hlavního vzdělavatele	Středoškolské s maturitou	R1, R3
	Vyšší odborné	R5
	Vysokoškolské	R2, R4, R6

Zdroj: Pavlína Švédová, 2023 (vlastní šetření)

3.6 Etika výzkumu

Samotný výzkum zcela logicky disponuje určitými etickými limity, které v rámci šetření nebyly narušovány.

Každý rozhovor vždy začal krátkým představením mě a teoretické části diplomové práce. Následně byl každý respondent požádán o souhlas s nahráváním. Všechny rodiny byly informovány, že nahrávka bude použita pouze pro anonymizovaný přepis rozhovorů, tedy že se s daty bude pracovat anonymně. V neposlední řadě byli respondenti obeznámeni s tím, že účast na rozhovoru je zcela dobrovolná, mohou rozhovor kdykoliv ukončit či odmítnout odpovědět na otázku.

4 Výsledky vlastního šetření

V této kapitole jsou představeny výsledky vlastního šetření.

Šetření bylo realizováno prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s rodičem. Rozhovorů se zúčastnilo celkem šest rodin, které mají minimálně jedno dítě s individuálním vzděláváním. Rozhovory s jednotlivými rodinami byly anonymizované, a tak byla zachována etika šetření. Jednotlivé rozhovory byly nahrávány, poté přepisovány do textové podoby a následně analyzovány.

Jednotlivé rozhovory byly kódovány a dále rozděleny do 3 kategorií, a to do kategorie mapující systém vzdělávání dítěte v konkrétní škole a přístup školy k rodičům, poté do kategorie analyzující metody a prostředky vzdělávání těchto dětí a následně také do kategorie analyzující možnosti sociálních interakcí a zapojení dítěte do společnosti.

Kódování je otevřené. Systematizované je do grafických prvků (tabulek), které jsou následně doplněny o textový záznam s případnými doslovnými citacemi dotázaných rodičů.

Otevřené kódování znamená, že výzkumník během prvního procházení dat lokalizuje témata v textu, přiřazuje jim označení a věnuje pozornost kritickým místům. Toto kódování odhaluje určitá témata, která jsou zprvu na nízké úrovni abstrakce, avšak mají například vztah k položeným výzkumným otázkám či k nově vznikajícím myšlenkám (Hendl, 2005, s. 247).

Pro tuto práci byla využita doslovná transkripce neboli proces převodu diskuse do písemné podoby. Tato procedura je časově velmi náročná, avšak pro podrobné vyhodnocení je podmínkou. Mluvený projev lze převést do spisovného jazyka, tzn. je očišťován od dialektu, chyb ve větné skladbě a upravuje se stylisticky (Hendl, 2005, s. 208).

Následně jsou v této kapitole data sumarizována v rámci vyhodnocení stanovených výzkumných cílů a zodpovězené výzkumné otázky.

4.1 Analýza získaných dat

Jak již bylo zmíněno, v této podkapitole je představena analýza získaných dat za pomoci tabulek s doprovodným textovým záznamem. Jednotlivé tabulky reflektují 3 základní stanovené kategorie zkoumání, jak bylo uvedeno v odstavcích výše.

Všechny dotázané rodiny uvedly, že žijí v úplných manželských rodinách s minimálně jedním dítětem na individuálním vzdělávání. Velkým překvapením bylo zjištění, že ve většině případů (celkem čtyři rodiny ze šesti) žijí v domácnosti s minimálně třemi dětmi, rodina jedna dokonce s jedenácti dětmi. Většina rodin uvedla, že ne všechny jejich děti jsou přihlášeny k individuálnímu vzdělávání, neboť většina z nich má buď zbylé děti ještě školou nepovinné (R4, R5, R6), ostatní rodiny R1, R2, R3 se uchýlily k postupnému vzdělávání svých dětí až v průběhu jejich vzdělávání, neboť už se jedná zpravidla o děti starší, kdy dříve nebylo až tak zcela možné a běžné dosáhnout možnosti individuálního vzdělávání tak, jak je tomu dnes. Většina rodin, tedy zejména R2, R3, R5, R6 mají zkušenosti s individuálním vzděláváním minimálně jednoho svého dítěte již od mateřské školy, R1 a R4 přešly na individuální vzdělávání až na základní škole. R3 má aktuálně zkušenosti i s individuálním vzděláváním dítěte na střední škole, kdy mladistvý ve skutečnosti dochází do komunitní skupiny a na ověřování znalostí na střední školu dochází pouze 2x ročně.

Ve všech rodinách převzala roli vzdělavatele zejména matka, nicméně R2 spoléhá na systém dopomoci ve vzdělávání od jiných rodinných příslušníků v některých předmětech, v koordinaci se skutečným učitelem, který dítě vzdělává zejména v oblasti cizích jazyků. R3, R5, R6 doplňuje vzdělávání dítěte na svobodné demokratické škole a v komunitních skupinách, kde se však nejedná o klasické denní, ale spíše příležitostné vzdělávání a doplněk vzdělávání. R3 bazíruje zejména na sebeřízeném vzdělávání dítěte, kdy matka spíše jen usměrňuje celý vzdělávací proces dítěte a motivuje ho k dalšími rozvoji, učení a poznávání.

Pokud se ještě zaměříme na vzdělání hlavního vzdělavatele dítěte (tedy matek), tak ve většině případů se jedná o vysokoškolsky vzdělaného rodiče (R2, R4, R6), R5 má vyšší odborné vzdělání a dvě matky (R1, R3) mají středoškolské vzdělání s maturitou. Na základě toho lze usuzovat zejména to, že rodiče jako vzdělaní jedinci jsou schopni pravděpodobně dosáhnout kvalitního vzdělání dítěte i přes to, že se dítěti nedostává klasického školního vzdělání.

Tab. 1 - Škola a její přístup vůči rodině

Kategorie	Kód	Týká se rodiny...
Motivy pro domácí vzdělávání	Pestřejší výuka	R1, R5
	Výuka prožitkem	všichni
	Nespokojenost dětí ve škole	všichni
	Nespokojenost s přístupem školy ke vzdělávání	R2, R4, R5
	Chabý přístup školy k dětem se SVP	R2, R4
Postupy při výběru kmenové školy	Běžná škola	R1
	Běžná škola se zkušeností s IV	R2, R4
	Svobodná demokratická škola	R3, R5, R6
Postoje kmenové školy vůči rozhodnutí rodičů o zvolení domácího vzdělávání	Bez problémů, vzájemná podpora a respekt	všichni
Frekvence přezkušování dítěte v kmenové škole	2x ročně	všichni
Způsoby přezkoušení dítěte v kmenové škole	Portfoliové přezkoušení	R1, R2, R4, R5, R6
	Vzájemná diskuse, rozhovorové ověření znalostí	všichni
Způsoby spolupráce rodiny s kmenovou školou	Bez zájmu rodičů	R1, R2, R3
	Nabídka učebnic a učebních textů	R1, R4, R6
	Možnost volnočasových aktivit	R4, R6
	Konzultace a podpora rodičů školou	R3, R4, R5

Zdroj: Pavlína Švédová, 2023 (vlastní šetření)

Pokud se podíváme na to, jaké hlavní motivy vedly rodiče k výběru individuálního vzdělávání jejich dítěte, pak se jedná především o úplně jiný pohled na vzdělávání. Všichni dotázaní rodiče uvedli, že hlavním motivem pro individuální vzdělávání jejich dítěte byl zcela jiný pohled na vzdělávání, kdy preferují učení se prožitkem, zážitkem, vlastní zkušeností, a nikoliv tradičními výukovými metodami. Rovněž všichni dotázaní rodiče uvedli, že jejich děti nebyly v klasickém vzdělávacím systému spokojené, neměly zájem do školy chodit, neměly zájem o danou učební látku, učení se. R4 například řekla, že „synovi nevyhovoval klasický školský systém, silně ho demotivoval a postupně přinášel i zdravotní obtíže, které po přestupu na IV odezněly. Mladší syn mluví plyně anglicky a v českém jazyce má komunikaci nedostačující pro vzdělávání. Také má diagnostikovanou vývojovou dysfázii, což nás vedlo k závěru, že i pro něj bude domácí vzdělávání nejlepší volbou“.

R1 a R5 také uvedly, že výuka ve školách je velmi jednostranná a málo pestrá, v důsledku čehož se pak děti nedostatečně rozvíjejí, nudí se. R2 a R4 volily také individuální vzdělávání zejména proto, že jejich děti mají určitou formu speciální vzdělávací potřeby, na což školy reagovaly nedostatečně a nedokázaly zajistit kvalitní vzdělávání a kvalitní přístup k dítěti, které je odlišné od jiných dětí a má také odlišné potřeby.

Velmi zajímavá myšlenka je například od R5: *„důvodů bylo hodně, především jsme nechtěli, aby dcera byla srovnávána s ostatními dětmi, co se týče učení a známek. Chtěli jsme, aby se podpořila její individualita a ona se učila věci, ke kterým sama dospěla a měla k nim vztah. Dále nám vadilo, že by měla sedět celý den ve škole a učit se látku, která ji vlastně ani nezajímá, alespoň v tuhle chvíli, dále pak ranní vstávání. příkazy, zákazy, domácí úkoly. určování aktivit. Děti učíme respektující výchově a vztahům. Víím, že tento direktivní přístup by akorát prospěl k tomu, že by se „sekla“ ...“.*

V důsledku toho se tedy rodiče rozhodli přistoupit na systém individuálního vzdělávání dítěte, přičemž většina rodičů se rozhodla vyhledat takovou kmenovou školu, která by byla vůči individuálnímu vzdělávání otevřená. R2-R6 se rozhodly změnit základní školu, přičemž R2 a R4 vyhledaly klasickou základní školu, která je však vůči individuálnímu vzdělávání nakloněná a R3, R5 a R6 se rozhodly přestoupit na svobodnou demokratickou školu, která má s tímto typem vzdělávání zkušenosti, a navíc je mu maximálně otevřená a podporující. R1 se rozhodla ponechat své dítě na stávající běžné škole, neboť ředitel dané školy i příslušní učitelé nijak tomuto vzdělávání nebránili, respektovali rozhodnutí rodičů a maximálně napomáhají s tímto typem vzdělávání dítěte formou metodické podpory a tak dále.

Všichni rodiče rovněž uvedli, že jejich dítě je v kmenové škole přezkušováno pouze 2x ročně (v lednu a v červnu), a že při přezkušování cítí z ředitele školy i daných učitelů vzájemný respekt a podporu. Mimo R3 kmenové školy provádějí portfoliové přezkušování dítěte, a na základě vzájemného rozhovoru a předkládání výsledků práce nenásilně ověřují znalosti dítěte, případně poskytují poradenskou, konzultační a metodickou podporu rodičům.

V podstatě se všichni rodiče shodli na tom, že přezkoušení v kmenové škole není nijak nepříjemnou záležitostí. Například R3 uvedla, že *„povinné přezkoušení probíhá každého půl roku, absolvovali jsme ho s každým dítětem už několikrát. Trvá zhruba půl hodiny. Přezkušující si povídá s dítětem, co dělalo, co ho bavilo, čemu se věnuje, co zažilo.*

Jsme spokojeni, když už to nejde bez něj, že děti mají hezký vztah s učitelem a výlet do školy berou jako zpestření“.

R1, R2 a R3 uvedly, že nemají jakýkoliv zájem mimo přezkušování dítěte a předkládání tematických plánů apod. zájem o jakoukoliv další spolupráci se školou. R1 sice uvedla, že škola nabízí zapůjčení učebnic a učebních textů, ale rodiče tuto možnost nevyužívají. Nabídku učebnic, učebních textů, pracovních sešitů apod. mají i R4 a R6, ti jej rovněž nevyužívají.

R4 a R6 dále uvedly, že jejich škola nabízí dokonce také možnost účasti dítěte na volnočasových aktivitách a setkáváních školy.

R3, R4 a R5 mají možnost využívat konzultací a poradenských služeb ze strany školy, přičemž mají i možnost volby osobních konzultací i online konzultací.

Tab. 4 - Systém vzdělávání dítěte rodiči

Kategorie	Kód	Týká se rodiny...
Metody a prostředky vzdělávání dítěte	Dodržování ŠVP a tematických plánů	R1, R4
	Projektové vzdělávání	R1, R2, R4, R5
	Mezipředmětové vztahy	R1, R5
	Sebeřízené vzdělávání	R3
	Výchova a vzdělávání prožitkem, zkušeností	všichni
Nástroje a preference didaktických prostředků	Projekty a portfolia	R1, R2, R4, R5
	Badatelsky orientovaná výuka, přirozené učení se v běžném životě	všichni
	Zapojování učebnic, učebních textů	R1, R2, R6
	Zapojování elektronických výukových materiálů	všichni
	Vlastní vyráběné pomůcky	všichni
Zájem rodiče o didaktické metody, prostředky, formy, inovativní přístup ke vzdělávání apod.	Pouze okrajově	všichni
	Respektující výuka	všichni

Zdroj: Pavlína Švédová, 2023 (vlastní šetření)

Pokud se zaměříme na pedagogické a didaktické prostředky, které rodiče při vzdělávání dětí preferují, pak lze říci, že rodiče jednoznačně upřednostňují přirozené a nenásilné vzdělávání dítěte, kdy se dítě učí prostým zážitkem, prožitkem, zkušeností v běžném životě. Dotázaní rodiče sice uvedli, že určitým způsobem regulují učení a vzdělávání dítěte, nicméně snaží se maximálně učit v přírodě, prostřednictvím exkurzí, výletů, běžných interakcí.

R1, R2, R4 a R5 využívají také při vzdělávání svého dítěte poměrně hojně projektového vzdělávání, velmi zajímavé je, že R6 projektové vzdělávání přímo zavrhuje. R1 a R5 klade důraz při řízeném vzdělávání dítěte na mezipředmětové vztahy, R3 pak na sebeřízené vzdělávání dítěte. R3 uvedla, že „*žijeme, jako by školy neexistovaly, takže se děti učí vlastně neustále všim, co dělají.... Pedagogické přístupy mě nezajímají. Dává mi smysl sebeřízené vzdělávání a důvěřuji dětem, že se dokáží naučit přesně to, co právě ony pro svůj spokojený a smysluplný život potřebují. Já jsem v jejich učení jen tím, kdo jim k tomu zajišťuje bezpečné a podnětné prostředí a pomáhá hledat zdroje informací. Vzdělávám sebe, jejich vzdělávání nechávám jim. Když narazím na něco,*

co by se jim mohlo líbit, například nějaké aplikace, ukážu jim to, a nechávám na nich, jestli je využijí nebo ne“.

R4 pak také uvedla, že *„vše si děláme podle sebe, způsobem, který synovi vyhovuje tak, aby látku pochopil, uměl aplikovat, a aby ho to bavilo“.*

Pouze R1 a R4 se snaží dodržovat školní vzdělávací program dané kmenové školy a snaží se nijak zásadně neodchylovat od tematických plánů školy.

Například R1 uvedla, že *„Držíme se především ŠVP, abychom si byli jisti, že jsme probrali vše, co jsme měli. Rádi jezdíme na výlety, když je hezké počasí, snažíme se být co nejvíce na čerstvém vzduchu. Tvoříme spoustu projektů, téměř na každé téma... vždy se dá něco krásného vytvořit, a propojit i s jiným předmětem...“.*

R4 uvedla, že jim škola nabízí seznamy učebnic, učebních textů a pracovních sešitů, zároveň jim posílají týdenní shrnutí toho, co s dětmi v klasické škole stihli probrat. Bohužel rodina nemá v okolí komunitní skupinu, se kterou by ráda i spolupracovala, tudíž se snaží dodržovat pokyny a doporučení kmenové školy.

Tento rodič uvedl, že *„máme vypsané všechny potřebné výstupy dle ŠVP naší kmenové školy a máme je rozdělené podle témat a předmětů. Na každý týden si syn vybere z každého předmětu látku k probrání a spolu se dohodneme, jakým způsobem ji zvládnout, aby to syna bavilo a líbilo se mu to. Někdy vymyslíme experiment, někdy projekt, někdy se nám podaří udělat si tematický výlet. Vše poté zdokumentujeme, abychom měli výstup zpracovaný k nahlédnutí v portfoliu“ (R4).*

Jak již bylo zmíněno, většina rodin mimo R3 a R6 využívá zejména projektů a portfolií při vzdělávání dítěte. R1, R2 a R6 zapojuje při vzdělávání dítěte také učebnice, pracovní sešity a učební texty, zejména od nakladatelství TakTik, ostatní rodiče tyto materiály nevyužívají. Při výuce spíše využívají odborných knih, encyklopedií, časopisů a elektronických vzdělávacích materiálů.

Velmi zajímavé je, že všichni dotázaní rodiče v podstatě nemají zájem o inovativní pedagogické metody, kladou důraz na respektující výuku a přirozeně intuitivní výuku. Pouze jeden z rodičů má pedagogické vzdělávání, a i tak se řídí při vzdělávání svého dítěte z hlediska metod, forem a dalších aspektů vzdělávání prostým rozumem.

Tab. 5 - Možnosti interakce dítěte se sociálním prostředím

Kategorie	Kód	Týká se rodiny...
Využívání veřejných volnočasových zařízení	Ne	R3
	Základní umělecká škola	R1, R4, R6
	Sportovní oddíl	R2, R4, R5
	Jazyková škola	R5
Návštěva soukromých komunitních škol a skupin	Ne	R1, R2, R4
	Ne, pouze příležitostné setkávání s domškoláky	R2, R6
	Ano, organizované a pravidelné setkávání sousedských rodin	R3, R5
Možnosti setkávání a interakce dítěte s jinými dětmi	Na volnočasových a zájmových aktivitách, kroužcích	R1, R2, R4, R5, R6
	Neomezeně v rámci volného času	R1, R2, R3, R5, R6

Zdroj: Pavlína Švédová, 2023 (vlastní šetření)

V rámci poslední sledované kategorie bylo analyzováno, zda mají děti vzdělávané individuálně možnost sociálních interakcí s jinými dětmi a osobami. Argumentem mnoha odborníků je totiž fakt, že děti na individuálním vzdělávání jsou sociálně ochuzené, což je nejen dle vlastního zjištění mýtus.

Všichni dotázaní rodiče uvedli, že svým dětem poskytují maximální prostor a zcela volnou ruku při volbě toho, s kým se budou ve svém volném čase setkávat. R4 uvedla, že jejich hlavním problémem je jazyková bariéra dítěte, který má obtíže s českým jazykem, nicméně i tak se mu snaží hledat bilingvní rodiny, se kterými se dítě může kdykoliv napřímo či zprostředkovaně setkávat. R3 uvedla, že jeho dítě se sice neúčastní žádných kroužků, ani nijak zvlášť nechodí ve volném čase ven (jedná se o středoškoláka), ale nahrazuje si možnost volného setkávání s vrstevníky prostřednictvím setkávání v online prostoru kdykoliv ve volném čase.

R2 a R6 umožňuje svému dítěti účastnit se nepravidelného setkávání s jinými domškoláky, R3 a R5 se účastní dokonce pravidelného setkávání s těmito dětmi v rámci volného času i vzdělávání dětí.

Pouze R3 umožňuje svému dítěti vzdělávání v komunitní skupině, která má jasnější řád a pravidla. R3 sdělila, že „*máme vlastní domškoláckou skupinu u nás ve městě, kterou jsme si vytvořili. Je nás kolem 10 rodin, které se setkáváme pravidelně, a dalších*

asi 10 rodin, které jezdí na setkávání občas nebo na společné výlety. Naše skupina funguje tak, že máme pronajatý prostor asi 6 hodin 2x týdně, jsme tam všichni společně, rodiče i děti, a každý si dělá to, co potřebuje. Děti si prostě hrají a my dospělí si buď povídáme, něco tvoříme, pracujeme, anebo si hrajeme s dětmi“.

R1, R2 a R4 komunitní školy ani komunitní skupiny nenavštěvují, avšak všichni z nich navštěvují některou organizovanou zájmovou aktivitu nebo kroužek, kdy se dostávají do interakcí nejen s domškoláky, ale také s ostatními dětmi. Tyto aktivity navštěvuje navíc také i R5 a R6.

4.2 Vyhodnocení cílů a výzkumných otázek

Prvním dílčím cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaké motivy a důvody vedly dotázané rodiny k tomu, aby se uchýlily k domácímu vzdělávání svých dětí. Mezi motivy k upřednostnění individuálního vzdělávání oproti klasické výuce jednoznačně patří:

- Nutnost zvýšení pestrosti a kvality výuky, výuky prožitkem, zážitkem, přímou zkušeností: všichni dotázaní,
- nespokojenost dětí ve škole na základě jejich zkušeností (nuda, nutnost učit se bez odchylky od plánů, sedavý způsob výuky, nezajímavost výuky): všichni dotázaní,
- nespokojenost rodičů s přístupem a postoji školy vůči vzdělávání dítěte (neinovativní metody vzdělávání, nerespektování odlišných potřeb a zájmů dítěte, přeplněnost tříd, direktivní způsob vzdělávání): R2, R4, R5, R6,
- nevhodný přístup k dětem se speciálními vzdělávacími potřebami: R2, R4.

Druhým dílčím cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jakými způsoby se rodina snaží o socializaci dítěte v kolektivu vrstevníků. Bylo zjištěno, že žádný z rodičů rozhodně neomezuje dítě v jeho sociálních kontaktech ani interakcích a umožňuje jim jakýkoliv osobní nebo online kontakt s vrstevníky se stejnými zájmy. Všichni dotázaní mimo R3 aktuálně docházejí na organizované zájmové aktivity, dítě R3 jej rovněž vyzkoušelo, nicméně ho organizovaná aktivita nebavila a raději si vyhledává aktivity a kontakty v rámci pravidelného setkávání a navštěvování komunitní skupiny, která nabízí organizované i neorganizované činnosti. Všichni dotázaní rodiče uvedli, že jejich děti

mají dostatek kvalitních vrstevnických vazeb v okolí a že se jejich děti pravidelně a často setkávají s dětmi v okolí. Rovněž získávají nové interakce díky častým výletům, exkurzím, cestování a poznávání, rozhodně se neomezují na setrvávání v domácím prostředí. R2, R3, R5 a R6 s dětmi dokonce alespoň nepravidelně navštěvují akce a setkávání s dalšími domškoláky.

Pro práci byly stanoveny také 3 výzkumné otázky, které budou zodpovězeny v odstavcích níže.

VO1: Jak rodiče ovlivňují socializaci a sociální život dětí vzdělávajících se doma?

Jak již bylo zmíněno, rodiče umožňují dětem řídit si svůj volný čas i sociální kontakty, mají tedy možnost setkávat se s dětmi ve svém okolí, v prostředí internetu, seberealizovat se při běžných aktivitách také s dalšími dospělými i cizími lidmi při účasti na veřejném životě apod. Někteří mají dokonce možnost navštěvovat pravidelné či příležitostné setkávání domškoláků. Například R6 uvedla, že *„jezdíme společně na ty akce s partou domškoláků, navíc někdy naplánujeme s rodiči „střídavku“ to znamená, že si k sobě vezmeme více dětí na odpoledne, někdy i výjimečně přes noc, jak děti chtějí a naopak. Omezovali bychom to jedině v případě, že by nám někdo nebyl příjemný, ale to se nám ještě nestalo“*. Komunikaci v internetovém prostředí zmínila R5, během rozhovoru sdělila, že *„Dcerka je velmi společenská, mimo klubík se setkává s dětmi v rodině, nebo na hřišti, na kroužku, na výletě, zkrátka kdekoliv. Nemá problém s navazováním vztahů. Často si volá s kamarády online, hrají společně hry po internetu“*.

VO2: Jaké metody a formy vzdělávání preferují rodiče a jejich děti při domácím vzdělávání?

Všichni rodiče uvedli, že nevyužívají při vzdělávání dětí standardizované pedagogické metody a přístupy ke vzdělávání a preferují přirozené intuitivní vzdělávání na základě potřeb a zájmů dítěte, probíraného tématu a tak dále. Rodič z R3 zmínil, že *„pedagogické přístupy mě nezajímají. Dává mi smysl sebeřízené vzdělávání a důvěřuji dětem, že se dokážou naučit vždy přesně to, co právě ony pro svůj spokojený a smysluplný život potřebují. Já jsem v jejich učení jen tím, kdo jim k tomu zajišťuje bezpečné a podnětné prostředí a pomáhá hledat zdroje informací. Vzdělávám sebe, jejich vzdělávání nechávám jim. Když narazím na něco, co by se jim mohlo líbit, například nějaká aplikace, ukážu jim to a nechám na nich, jestli toho využijí nebo ne“*. Zejména se ale rodiny snaží o badatelsky orientované a projektové vyučování, kdy se dítě učí přirozeným poznáváním, vlastní

zkušeností, prožitkem a zážitkem, a to, co se učí, se učí zcela přirozeně, v přirozeném kontaktu s okolním prostředím, v běžných situacích. Dále pak také hojně navštěvují exkurze, výlety, výstavy, co nejvíce se pohybují venku v přírodě a cestují. Na toto téma sdělila R1, že *„rádi jezdíme na výlety, když je hezké počasí, učíme se venku, snažíme se být co nejvíce na čerstvém vzduchu. Tvoříme spoustu projektů, téměř na každé téma, především z prvouky/přírodovědy se dá něco krásného vytvořit a propojit i s jiným předmětem, například s anglickým jazykem“*.

VO3: Jaké didaktické pomůcky preferují rodiče a jejich děti při domácím vzdělávání?

Pro vzdělávání dětí volí především elektronické vzdělávací materiály a fyzické pomůcky, které sami nebo společně s dětmi utvoří a připraví. Polovina rodičů doplňuje vzdělávání učebnicemi, knihami, časopisy, odbornými texty a pracovními sešity. Jedna z rodin, konkrétně R5, upřednostňuje časopisy a internet nad učebnicemi, zmínila, že *„i na internetu se dá najít hodně hodnotného materiálu pro děti. Máme předplatné dětského časopisu, ale jinak žádné učebnice, ani písanky nevedeme“*.

5 Diskuse

Diplomová práce se zabývala individuálním vzděláváním žáků základní školy v domácím prostředí. Celkem jsme vyzpovídali šest rodin, které mají minimálně jedno dítě přihlášené k individuálnímu vzdělávání, z toho čtyři rodiny se vzděláváním svého dítěte v domácím prostředí začaly již v rámci mateřské školy. Všichni dotázaní uvedli, že je jejich dítě v současnosti přihlášeno do vstřícné kmenové školy, se kterou nemají žádné komunikační ani jiné problémy, a docházejí sem pouze dvakrát ročně na povinné přezkoušení. Hlavní roli vzdělavatele ve všech dotázaných rodinách má matka (s minimálně středoškolským maturitním vzděláním).

Jak zjistila ve svém výzkumu například i Dvořáková (2011), častěji se k individuálnímu vzdělávání uchylují ženy (matky) se středoškolským odborným, vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním, které mají o individuálním vzdělávání širší povědomí. Rovněž mají větší odvahu k tomuto kroku přistoupit, neboť disponují určitými základními znalostmi, dovednostmi a schopnostmi, které jsou následně schopny předávat svým dětem a být jim učitelkami.

Nyní je vhodné přistoupit na hodnocení toho, proč se vlastně dotázané rodiny uchýlily k domácímu vzdělávání. Zjistili jsme, že hlavní příčinou přihlášení dítěte k individuálnímu vzdělávání byla nespokojenost rodičů se školským systémem a zcela jiný pohled na metody a formy vzdělávání.

Mezi další časté důvody, proč se rodiče uchylují k domácímu vzdělávání patří zejména jiné hodnoty a víra rodičů, která jim poskytuje jiný pohled na hodnoty než u ateistických rodin. Například Dombrovská (2008) v rámci svého šetření pro účely diplomové práce zjistila, že věřící rodiče se domnívají, že škola nedokáže respektovat určité odlišnosti a požadavky rodičů z hlediska přístupu k dítěti, zároveň se domnívají, že ateistické děti jejich děti v některých oblastech nebudou respektovat. Překvapilo mě také zjištění, že někteří rodiče uvedli, že děti dlouhodobě pobývající ve školském systému získají úplně jiné postoje a hodnoty v oblasti rodinného života, a nejsou tak prorodinní a soudržní, jako děti vzdělávající se mimo systém. Také dvojice rodiče uvedli, že jim individuální vzdělávání poskytuje cenné časové prostředky pro neomezené cestování a poznávání světa, které je pro děti přirozenější a důležitější.

Dotázaní rodiče se shodli na tom, že pro děti je nejdůležitější učení zážitkem, prožitkem, přímou zkušeností, běžnou interakcí v přirozeném prostředí, nikoliv ve formálním umělém prostředí školy. Nicméně i tak tito rodiče školy příliš nezavrhují, a dvě z dotázaných rodin aktivně navštěvují nadstandardní a mimoškolní akce kmenové školy, i když pouze příležitostně.

Jaké metody a formy vzdělávání tedy rodiče vzdělávající děti individuálně využívají? Tuto otázku je velmi jednoduché zodpovědět. Všichni dotázaní rodiče se shodli na tom, že nevyužívají systematické a tradiční pedagogické prostředky, metody a formy výuky. Pro vzdělávání svých dětí volí pomůcky, které si vlastnoručně vyrobí, využívají nejrůznější knihy, časopisy, encyklopedie, naopak nevyužívají učebnice, pracovní sešity, ani klasické výukové metody. Pět ze šesti rodin pracuje nesystematicky, náhodně, na námět školního vzdělávacího programu jejich kmenové školy, poslední rodina preferuje sebeřízené vzdělávání. Pro učení využívají zejména přirozenou zkušenost, přirozené učení v rámci běžných interakcí v běžném, každodenním životě, v přírodě, navštěvují nejrůznější exkurze, mimoškolní aktivity na základní umělecké škole, ve sportovních oddílech, v jazykových školách.

Na to je vhodné ihned navázat hodnocením toho, zda dané děti nejsou sociálně izolovány, jak argumentují odpůrci individuálního vzdělávání. Dotázané rodiny uvedly, že své děti rozhodně nijak sociálně neizolují, většina z dětí navštěvuje organizované mimoškolní zájmové aktivity, všichni dotázaní rodiče navíc umožňují svým dětem kdykoliv neomezeně komunikovat přímo či zprostředkovaně se svými vrstevníky, kamarády. Tři z rodin navíc podporují vzdělávání svých dětí neformální „vzdělávací“ komunitou, kde se rovněž mají příležitost poměrně značně socializovat.

Závěr

Ústředním tématem diplomové práce je individuální vzdělávání dítěte jako alternativní možnosti vzdělávání v souladu se školským zákonem. Individuální vzdělávání v současnosti nabývá na popularitě a stále více rodičů zvažuje či se dokonce k němu uchyluje a své děti vzdělává tímto způsobem.

Rychlé a nepředvídatelné společenské změny však volají po nutnosti reformy školství, po nutnosti přizpůsobovat se novým podmínkám ve společnosti právě i v oblasti forem a metod vzdělávání ve školském systému i mimo něj. Domácí vzdělávání dle dostupných výzkumů vykazuje dobré akademické výsledky dětí vzdělaných doma, i proto je nutné se zamyslet nad tím, zda by domácí vzdělávání nemohlo být podporovanějším způsobem vzdělávání. Velkou výhodou domácího vzdělávání je to, že se jedná o vysoce individualizovanou a flexibilní možnost výuky, která naprosto potlačuje veřejnou manipulaci obyvatel a prosazování zájmů vládnoucích elit již u dětí na školách. Budoucnost domácího vzdělávání tak může ohrozit maximálně nedostatek svobody ve společnosti.

Individuální vzdělávání přináší pro děti, rodiče i celé rodiny spoustu výhod, nevýhod i omezení. Důvodů k tomuto rozhodnutí bývá mnoho, většinou to však bývá časté cestování a migrace rodiny, odlišnost hodnot, postojů, nespokojenost se školským systémem a mnoho dalšího. I tak se ale ve společnosti jedná o relativně kontroverzní a ožehavé téma, v rámci kterého se projevují odlišné názory a postoje různých skupin ve společnosti. Stále větší část společnosti se pře o to, zda je efektivnější individuální nebo kolektivní vyučování, počet přívrženců domácího vzdělávání totiž stále roste. Nabízí se hlavně otázka, zda zejména rodiče mohou být při domácím vzdělávání dobrými učiteli svých dětí.

To, zda rodiče dokáží či nedokáží být dobrými učiteli svých dětí většinou odráží jejich schopnost dítě vychovávat i vzdělávat obecně. Rodiče, kteří ve výchově tápou, nevnímají své děti jako rovnocenné partnery, sami nemají dostatečné vzdělávání ani vztah k učení pravděpodobně asi nebudou úplně nejlepšími průvodci na cestě k individuálnímu vzdělávání svých dětí. Rozhodnutí stát se vzdělavatelem svých dětí je pro mnohé rodiče velmi náročné, a to právě zejména z toho důvodu, že oni sami mají nízké vzdělání, nejsou sebejistí, mají časově náročnou práci, kterou nemohou opustit, nedůvěřují ve schopnosti svých dětí, mají nízké organizační schopnosti apod. Toto rozhodnutí je poměrně závažné

a náročné, a není tedy vhodné úplně pro všechny rodiny. Pokud se však rodiny k tomuto kroku uchýlí, měly by udělat vše pro to, aby takovýto typ vzdělávání byl pro dítě přínosem.

Individuální vzdělávání je časově velmi náročné, vyžaduje určitou psychickou odolnost rodičů i dítěte, určitou osobní sebejistotu, sebeřízenost, organizační schopnosti, seberegulační schopnosti a celou další řadu znalostí, dovedností a schopností, kterých by měl rodič vzdělavatel i dítě dosahovat.

Cílem práce bylo analyzovat, jaké jsou legislativní možnosti a omezení domácího vzdělávání.

Individuální vzdělávání je alternativní forma vzdělávání na prvním i druhém stupni základních škol přiznaná školským zákonem č. 561/2005 Sb., § 41 (Individuální vzdělávání).

Domácí vzdělávání schvaluje nebo zamítá ředitel příslušné kmenové školy na základě podané žádosti zákonných zástupců dítěte. Žádost musí obsahovat povinné informace dle školského zákona (např. materiální a technické podmínky vzdělávání dítěte, seznam zamýšlených učebních materiálů apod., včetně vyjádření pedagogicko-psychologického zařízení k takovému záměru, přičemž kladné vyjádření poradny nemusí následně vést ke schválení žádosti ředitelem a opačně).

V případě kladně schválené žádosti se dítě stane individuálně vzdělávaným žákem, za jeho vzdělávání převezmou odpovědnost rodiče, a poté se do kmenové školy dostavuje pouze na přezkoušení, na základě kterého je hodnocen a je mu vydáno vysvědčení. Pokud žáka nelze na konci školního roku hodnotit, pokud neprospěl nebo pokud ředitel kdykoliv během roku shledá, že kvalitní podmínky pro individuální vzdělávání pominuly, pak rozhodne o ukončení individuálního vzdělávání, a následující den po jeho rozhodnutí je žák povinen nastoupit na řádné vzdělávání v kmenové škole.

Cílem práce bylo zjistit, jak je individuální neboli domácí vzdělávání realizováno v praxi, jaké vyučovací metody a jako formy hodnocení domácí vzdělavatelé využívají, a také, jak funguje spolupráce s kmenovou školou dítěte. To vše z pohledu domácího vzdělavatele.

Na základě rozhovorového šetření s celkem šesti rodinami bylo zjištěno, že všichni rodiče preferují přirozený způsob učení. Ani jeden z rodičů nevyužívá žádné standardizované

pedagogické metody, přístupy, ale učí své dítě intuitivně. A to zejména přirozeným poznáváním, běžnými situacemi, interakcemi, v běžném životě. Pro vzdělávání nepreferují učebnice ani pracovní sešity, nýbrž odborné knihy, výstavy, exkurze a přirozené prostředí, případně i vlastně vytvořené pomůcky, myšlenkové mapy, elektronické aplikace a programy. Některé rodiny vzdělávání doplňují také projektovými dny a své zjištění a poznatky zaznamenávají do portfolií dítěte, kdy dítě získává ještě přesnější zpětnou vazbu o tom, co se naučilo a jakým způsobem pracovalo. Přirozené učení doplňují o zájmové vzdělávání, v rámci kterého se dítě může dále rozvíjet v oblastech které ho naplňují a zajímají.

Seznam použité literatury

- Asociace pro domácí vzdělávání, z.s. *Stanovy ADV* [online]. [cit. 24.07.2023].
Dostupné z: http://www.domaciskola.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=70&Itemid=4 86.
- Asociace svobodných demokratických škol. *ASDŠ* [online] [cit. 24.07.2023].
Dostupné z: <https://www.asociacesds.cz/o-nas/>.
- ČAPEK, Robert, 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. 1. vyd. Praha: Grada. Pedagogika. ISBN 978-80-247-3450-7.
- DOMBROVSKÁ, Lenka, 2008. *Přednosti a nedostatky domácího vzdělávání z hlediska angažujících se rodičů a dětí*. [online]. Brno: Masarykova Univerzita. Diplomová práce. [cit. 08.11.2023]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/f4z07/domaci_vzdelavani.pdf
- DVOŘÁČEK, Jiří, 2014. *Základy pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-2014-8.
- DVOŘÁKOVÁ, Marie, 2011. *Domácí vzdělávání*. [online] Olomouc: Univerzita Palackého. Bakalářská práce. [cit. 08.11.2023].
Dostupné z: https://theses.cz/id/kb977y/Bakalarska_prace_-_domaci_vzdelavani.txt.
- FENSHAM-SMITH, Amber Joy, 2021. *Invisible pedagogies in home education: Freedom, power and control*. [online] Journal of Pedagogy, Vol. 12, Issue 1 [cit. 19.07.2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.2478/jped-2021-0001>
- FRÖHLICHOVÁ, Nika, 2017. *Homeschooling - výhody a nevýhody*. [online] Brno: EDTECH KISK [cit. 25.07.2023]. Dostupné z: <https://medium.com/edtech-kisk/homeschooling-v%C3%BDhody-a-nev%C3%BDhody-8c21853425fe>
- GRAY, Peter, 2017. *Self-Directed Education—Unschooling and Democratic Schooling* [online]. Oxford Research Encyclopedias [cit. 25.07.2023].
Dostupné z: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190264093.013.80>.
- HÁNA, David a Yvona KOSTELECKÁ, 2020. *Domácí vzdělávání v kontextu evropských vzdělávacích systémů*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2020, Vol. 56, No. 2.

- HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- JEDLIČKA, Richard a kol., 2018. *Pedagogická psychologie pro učitele: Psychologie ve výchově a vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Grada. 528 s. ISBN 978-80-271-2163-2.
- KAŠPAROVÁ, Irena, et al., 2017. *Domácí vzdělávání jako výraz kulturního kreativismu*. Sociologický časopis/Czech Sociological Review, 2017, Vol. 53, No. 1: 79–100. <https://doi.org/10.13060/00380288.2017.53.1.303>
- KAŠPAROVÁ, Irena, 2019. *Spolu: Průvodce domácím vzděláváním v České republice*. 1. vyd. Praha: Akademia. ISBN 978-80-972769-4-2.
- KOSTELECKÁ, Yvona, 2014. *Doma, nebo ve škole?* Studia paedagogica, 2014, Vol. 19. No. 1: 65–82.
- KOSTELECKÁ, Yvona a kol., 2020. *Domácí vzdělávání*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. 150 s. ISBN 978-80-7603-187-6.
- KOSTELECKÁ, Yvona a kol., 2018. *Sebepojetí absolventů domácího vzdělávání a jejich spolužáků: pilotní studie*. Pedagogická orientace, 2018, roč. 28, č. 2, s. 306-327.
- KOVANDA, Radek, 2015. *10 důvodů, proč domácí vzdělávání funguje lépe než to klasické*. [online]. Praha: G.cz. [cit. 20.07.2023]. Dostupné z: <https://g.cz/canon-domaci-vzdelavani-lepsi-nez-klasicke/>
- KRATOCHVÍLOVÁ, Stanislava, 2017. *Komunitní skupina nebo škola – co to přesně je?* [online]. Dvůr Králové nad Labem: Učit nebo neučit [cit. 24.07.2023]. Dostupné z: <https://ucitneboneucit.cz/komunitni-skupina-nebo-skola-co-to-presne-je/>
- KROUPOVÁ, Kateřina a kol., 2016. *Slovník speciálněpedagogické terminologie: vybrané pojmy*. 1. vyd. Praha: Grada. 328 s. ISBN 978-80-247-5264-8.
- KŘÍŽOVÁ, Ivana, 2018. *Domácí vzdělávání není pro všechny*. [online]. Praha: Poradce ředitelky MŠ [cit. 19.07.2023]. Dostupné z: <https://poradcems.cz/domaci-vzdelavani-neni-pro-vsechny/>
- MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, 2016. *Informace a doporučení Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k individuálnímu vzdělávání žáků v základní škole*. [online]. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 19.07.2023].

Dostupné z: <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/informace-a-doporuceni-ministerstva-skolstvi-mladeze-a>

NANQUIL, Luisito, 2021. *Parent and Teacher Collaboration in Home Education: Challenges, Opportunities, and Insights*. [online]. *Lingua Cultura*, Vol. 15, No 2. [cit. 20.07.2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.21512/lc.v15i2.7619>

POHNĚTALOVÁ, Yveta a kol., 2021. *Didactic Aspects Of Home Education In The Czech Republic*. [online]. *ICEEPSY 2017: Education and Educational Psychology*, vol 31. [cit. 22.07.2023]. Dostupné z: <https://doi.org/10.15405/epsbs.2017.10.42>

RILEY, Gina, 2020. *Unschooling: Exploring Learning Beyond the Classroom*. 1. vyd. New York: Springer Nature. 159 s. ISBN 978-3-030-49292-2.

ROMERO, Noah, 2018. *Toward a Critical Unscholling Pedagogy*. [online]. *Journal of Unschooling and Alternative Learning* 2018, Vol. 12, Issue 23 [cit. 20.07.2023]. Dostupné z: <https://jual.nipissingu.ca/wp-content/uploads/sites/25/2018/06/v12233.pdf>

STATISTICKÝ INFORMAČNÍ SYSTÉM MINISTERSTVA ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY, (n. d.). *Statistická ročenka školství: Výkonové ukazatele školního roku*. [online]. [cit. 20.07.2023]. Dostupné z: <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

SVOBODA UČENÍ. *Asociace svobody učení*. [online]. [cit. 24.07.2023]. Dostupné z: <https://www.svobodauceni.cz/clanek/asociace-svobody-uceni/>

TECLOVÁ, Alena, 2020. *Unschooling jako cesta ke svobodnému vzdělávání*. [online]. *Perpetuum: vzdělávání bez hranic* [cit. 23.07.2023]. Dostupné z: <https://perpetuum.cz/2020/11/unschooling-jako-cesta-ke-svobodnemu-vzdelavani/>

VESELÁ. Bára, (n. d.). *Bulletin - vše, co potřebujete vědět o domácím vzdělávání*. [online]. [cit. 19.07.2023]. Dostupné z: <https://cdn-smartemailing.cz/105696/media/bulletin-domaci-vzdelavani.pdf>

WALKER, Ian, 2013. *Výzkumné metody a statistika*. 1. vyd. Praha: Grada. 218 s. ISBN 978-80-247-3920-5.

Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

ZIMČÍK, Ludvík, 2017. *Udělejme si školu doma aneb: Jak na domácí vzdělávání?* [online]. Praha: Šance dětem, 2017 [cit. 19.07.2023].

Dostupné z: <https://sancedetem.cz/udelejme-si-skolu-doma-aneb-jak-na-domaci-vzdelavani>. ISSN 1805-8876.

ZORMANOVÁ, Lucie. 2014. *Obecná didaktika: pro studium a praxi*. 1. vyd. Praha : Grada, 2014. ISBN 978-80-247-4590-9.

Seznam příloh

Příloha 1 – Osnova rozhovoru

Příloha 2 – Ukázka transkripce rozhovoru

Příloha 3 – Ukázka kódování rozhovoru

Příloha 1 – Osnova rozhovoru

1. Kolik máte dětí? Vzdělávali jste všechny své děti doma?
2. Jaké byly důvody a motivy, které Vás vedly k volbě individuálního vzdělávání?
3. Na základě kterých jste si vybrali kmenovou školu, kterou jste následně žádali o umožnění individuálního vzdělávání?
4. Jaký byl postoj školy (ředitele a učitelů) k Vašemu rozhodnutí individuálního vzdělávání?
5. Podstoupili jste již povinné přezkoušení? Jak často probíhá, jakým způsobem probíhá a jak jste spokojeni s jeho provedením?
6. Jakým způsobem spolupracujete s kmenovou školou? (předávání učiva, učebnice zdarma, pravidelné setkávání.....)
7. Navštěvuje Vaše dítě nějaké komunitní skupiny nebo školy, případně jaké?
8. Navštěvuje Vaše dítě nějaké kroužky nebo zájmové aktivity, případně jaké?
9. Jak často a jakým způsobem se může Vaše dítě setkávat s jinými dětmi? Omezujete se na určitou skupinu dětí, se kterými se může dítě setkávat?
10. Jakým způsobem pracujete s dítětem při domácím vzdělávání?
11. Zajímáte se o pedagogické přístupy ke vzdělávání a snažíte se je sami aplikovat? (metody, formy, projekty, portfolia...)
12. Z jakých materiálů se s dítětem společně učíte?
13. Využíváte nějaké učebnice nebo pracovní sešity, případně jiné knihy, texty, a tak dále?

Příloha 2 – Ukázka transkripce rozhovoru

Tento rozhovor bude součástí mé diplomové práce, která je zaměřena na **Individuální vzdělávání neboli domácí vzdělávání v praxi**.

Se všemi daty se bude pracovat anonymizovaně (tj. Vaše jméno, jména Vašich dětí ani jméno školy nebude nikde použito).

Základní údaje:

- **Jaký je počet členů v rodině?**

Jsme čtyřčlenná rodina, máme dvě holčičky.

- **Jaké mají rodiče vzdělání a zaměstnání?**

Oba máme vysokoškolské vzdělání. Já učím na vysoké škole a společně s manželem se dále starám o podnikání, pronajímáme byty.

Rozhovor:

1. Kolik máte dětí? Vzdělávali jste všechny své děti doma?

Máme dvě holky, jedna je ve třetí třídě a ta druhá je předškolák. Mladší dcera nechodila do žádné školky, ta starší chodila nejprve do státní školky, poté do soukromé. Obě školky navštěvovala vždy 2–3 dny v týdnu. I když měla dcera správně chodit 5 dní v týdnu, tak jsme ji ostatní dny omlouvali. Potom byl navíc covid, školky se zavřely a po otevření už se dcera do školky nevrátila.

***Nechtěla se dcera vrátit zpět do školky?**

Vůbec, byla ráda doma.

2. Jaké byly důvody a motivy, které Vás vedly k volbě individuálního vzdělávání?

Dcera má známky vysoké citlivosti a když chodila do školky, tak 5. den vždy onemocněla. Snadno se přehlídli a věděli jsme, že běžná škola, kam by chodila 5 dní v týdnu by na ni byla moc. Dalším důvodem bylo to, že dcera nezvládá žádný tlak na výkon nebo poukázání na chyby.

3. Na základě kterých jste si vybrali kmenovou školu, kterou jste následně žádali o umožnění individuálního vzdělávání?

Kmenovou školu jsme stihli vybírat už dvakrát. V době, kdy byla starší dcera předškolák jsme věděli pouze o jedné státní základní škole, která má portfoliové přezkoušení. Ze začátku jsme byli z této školy nadšení, bohužel během přezkušování se naše pocity změnily, a tak jsme změnili i výběr kmenové školy.

*Podle čeho jste tedy zvolili Vaši druhou kmenovou školu?

Dala jsem na doporučení kamarádky. Naši aktuální kmenovou školou je svobodná škola a přijali nás v polovině školního roku.

4. Jaký byl postoj školy (ředitele a učitelů) k Vašemu rozhodnutí individuálního vzdělávání?

Postoj paní ředitelky na kmenové škole, kde jsme začínali byl velmi kladný, působila na nás, že domškoláky potřebují, aby naplnili kapacitu a mohli fungovat. Nejdříve jsme dostali povolení na první rok a při dalším přezkoušení jsme dostali povolení až do 5. třídy.

5. Podstoupili jste již povinné přezkoušení? Jak často probíhá, jakým způsobem probíhá a jak jste spokojeni s jeho provedením?

První přezkoušení bylo idylické, vždy nás přezkušovala paní ředitelka. Než se rozkoukala starší dcera, která byla zkoušená, udělali tam zábavu pro její mladší sestru, teprve potom nastalo samotné zkoušení.

*Zmiňovala jste, že se bohužel během přezkušování Vaše pocity změnily, a tak jste změnili i výběr kmenové školy. Můžete mi popsat, jak probíhalo následující přezkoušení?

Druhé přezkoušení bylo v podstatě také super, ale bylo tam pár divných rad do života jak vůči nám, tak vůči dceři.

Třetí přezkoušení v půlce druhé třídy byla katastrofa, paní ředitelka byla velmi nepřátelská, působilo to na mě, jako kdyby se potřebovala zbavit několika domškoláků. Vůbec se nezajímala o portfolio, o výtvary, které dcera během domácí výuky vytvořila a začala dceru zkoušet a dělala z ní hlupáka.

Po této zkušenosti jsme se rozhodli změnit kmenovou školu. Dcera přešla do svobodné školy, kde jsme nyní velmi spokojeni, přezkoušení probíhá formou portfolia.

6. Jakým způsobem spolupracujete s kmenovou školou? (předávání učiva, učebnice zdarma, pravidelné setkávání...)

Prakticky žádná spolupráce, na první škole jsme si pouze mohli prohlídnout, co k výuce využívají. V rámci každého přezkoušení nám nabízeli pomůcky, které škola vyřazovala. Žádné pravidelné setkávání neabsolvujeme. Svobodná škola občas organizuje nějaké akce, ale máme to daleko, a tak se ničeho neúčastníme.

7. Navštěvuje Vaše dítě nějaké komunitní skupiny nebo školy, případně jaké?

Vyloženě nějaké komunitní skupiny nebo školy nevyužíváme. Máme jednu partu domškoláku na facebookové skupině, kde si jednou týdně domlouváme akce. Každý týden vymýšlí program jiná maminka, schází se vždy 2–10 rodin. Na tyto výlety jezdíme skoro každý týden.

8. Navštěvuje Vaše dítě nějaké kroužky nebo zájmové aktivity, případně jaké?

Třetím rokem chodí na kroužek výtvarné výchovy a minulý rok chodila na zobcovou flétnu. Do budoucna plánujeme plavání.

**9. Jak často a jakým způsobem se může Vaše dítě setkávat s jinými dětmi?
Omezujete se na určitou skupinu dětí, se kterými se může dítě setkávat?**

Jezdíme společně na ty akce s partou domškoláku, navíc někdy naplánujeme s rodiči „střídavku“ to znamená, že si k sobě vezmeme více dětí na odpoledne, někdy i výjimečně přes noc, jak děti chtějí a naopak. Omezovali bychom to jedině v případě, že by nám někdo nebyl příjemný, ale to se nám ještě nestalo.

10. Jakým způsobem pracujete s dítětem při domácím vzdělávání?

My tomu částečně necháváme volný průběh, ale zároveň skoro každý pracovní den v konkrétní čas řeknu dceři, aby si vzala pracovní sešit, vybrala si, co bude dělat a do něčeho se pustíme.

*Stalo se Vám někdy, že dcera odmlouvala?

Ano, zkoušela mě přemlouvat, že toho následující den udělá více, ale zatím jsem nikdy jejímu nátlaku nepodlehla. Pokud je zdravá, tak musí fungovat.

11. Zajímáte se o pedagogické přístupy ke vzdělávání a snažíte se je sami aplikovat? (metody, formy, projekty, portfolia...)

Neřešíme žádné konkrétní přístupy, prostě navštěvujeme muzea, pracujeme s mapou, použijeme videa například Byl jednou jeden život, využíváme online procvičovací stránky. Prostě děláme to, co ji zajímá. Projekty moc netvoříme, nemám to ráda. Do portfolia vkládáme vyplněné pracovní sešity a výrobky z výtvarky.

*Můžu se zeptat, proč nemáte ráda projekty?

Nebaví mě to, přijde mi to zdlouhavé.

12. Z jakých materiálů se s dítětem společně učíte?

Společně nejvíce z pracovních sešitů. A potom využíváme ten internet, jak už jsem zmiňovala v předchozí otázce.

13. Využíváte nějaké učebnice nebo pracovní sešity, případně jiné knihy, texty, a tak dále?

Nejvíce využíváme pracovní sešity od Ivy Novákové, pisanku Nova Script, angličtinu Listen and play, a chvíli jsme využívali Matýskovu matematiku, ta nám bohužel vyhovovala jen omezenou dobu, a ještě využíváme geometrii od Nové školy. Pracovní sešity na geometrii jsem nakoupila až do 9. třídy, jelikož ji dcera miluje a už teď je na úrovni čtvrtáka.

Příloha 3 – Ukázka kódování rozhovoru

Rozhovor k diplomové práci – R3

1. Kolik máte dětí? Vzdělávali jste všechny své děti doma?

Mám 3 syny, kterým je 11, 9 a 1,5 roku. Kromě nich s námi žije ještě manželova dcera z prvního manželství, které je 17 let. Ta přešla na domácí vzdělávání na konci 7. třídy ZŠ, nyní studuje SŠ distanční formou. Kluci do školy nikdy nechodili. Jsou v domácím vzdělávání už 5 let. Starší od předškolního ročníku, mladší chodil do školky pár měsíců.

2. Jaké byly důvody a motivy, které Vás vedly k volbě individuálního vzdělávání?

Hlavním důvodem bylo přání dětí. Kluci do školy jít nechtěli, školku opustili bez dlouhého přemýšlení, jakmile jsme se o domácím vzdělávání dozvěděli a zjistili, jak to udělat. Dceři škola **NESPOKOJENOST DĚTI VE ŠKOLE** nevyhovovala, prostředí ji stresovalo a necítila se v něm dobře. Když se v březnu 2020 zavřely školy kvůli covidu, vyřídili jsme domácí vzdělávání a už se tam nevrátila.

*Nelitují někdy děti, že nechodí do běžné základní školy?

Jestli tím myslíte, že by litovali toho, že jsme vyslyšeli jejich přání, tak to vůbec ne. Musím říct, že jsme takhle všichni spokojenější.

3. Na základě kterých jste si vybrali kmenovou školu, kterou jste následně žádali o umožnění individuálního vzdělávání?

První rok jsme zvolili klasickou státní školu, na kterou jsme dostali doporučení ve facebookové domškolácké skupině. Hned po prvním přezkoušení jsme ovšem zjistili, že nám to takto nevyhovuje, že nám řízená výuka nedává smysl. Chtěli jsme větší volnost a autonomii v učení. Přestoupili jsme na svobodnou demokratickou školu a začali se sebeřízeným vzděláváním. I dcera je teď na této škole v rámci střední školy.

4. Jaký byl postoj školy (ředitele a učitelů) k Vašemu rozhodnutí individuálního vzdělávání?

BEZ PROBLÉMU, VZÁJEMNÁ PODPORA A RESPEKT
Vybrali jsme školu, která domškoláky podporuje a má jich zapsaných desítky, takže postoj je a byl vstřícný.

5. Podstoupili jste již povinné přezkoušení? Jak často probíhá, jakým způsobem probíhá a jak jste spokojeni s jeho provedením?

2x ROČNĚ

Povinné přezkoušení probíhá každého půl roku, absolvovali jsme s každým dítětem už několikrát. Trvá zhruba půl hodiny. Přezkušující si povídá s dítětem, co dělalo, co ho baví, VZÁJEMNÁ DISKUSE, ROZHOVOROVÉ OVĚŘENÍ ZNALOSTÍ čemu se věnuje, co zažilo. Jsme spokojeni, když už to nejde bez něj, tak je aspoň fajn, že děti mají hezký vztah s přezkušujícím učitelem a výlet do školy berou jako zpestření.

*Takže žádná portfolia děti k přezkušování nemusí dokládat?

Zatím jsme zažili vždy přezkušování pouze v podobě rozhovoru a portfolia jsme s dětmi tvořit nemuseli.

6. Jakým způsobem spolupracujete s kmenovou školou? (předávání učiva, učebnice zdarma, pravidelné setkávání.....)

BEZ ZÁJMU RODIČŮ

Nijak. škola je 300 km daleko, takže setkávání probíhá jen během přezkoušení. Učebnice ani jiné školní materiály nepoužíváme. Nás rodiče škola pouze informuje, jak vytvářet povinné KONZULTACE A PODPORA RODIČŮ ŠKOLOU hodnocení, organizuje informační setkání online, když se dělá například nějaká změna.

7. Navštěvuje Vaše dítě nějaké komunitní skupiny nebo školy, případně jaké?

Máme vlastní „domškoláckou skupinu“ u nás ve městě, kterou jsme si vytvořili. Je nás kolem ANO, ORGANIZOVANÉ A PRAVIDELNÉ SETKÁVÁNÍ SOUSEDSKÝCH 10 rodin, které se setkávají pravidelně + dalších asi 10 rodin, které jezdí na setkání občas, RODIN nebo na společné výlety. Naše skupina funguje tak, že máme pronajatý prostor asi 6 hodin 2x týdně, jsme tam všichni společně rodiče i děti a každý si dělá, co potřebuje. Děti si prostě hrají a my dospělí si buď povídáme, nebo něco tvoříme, pracujeme, nebo si hrajeme s dětmi.

8. Navštěvuje Vaše dítě nějaké kroužky nebo zájmové aktivity, případně jaké?

NE

Nejstarší syn navštěvoval 3 roky počítačový kroužek, ale už ho to nebavilo. Teď žádné organizované zájmové aktivity nemají.

9. Jak často a jakým způsobem se může Vaše dítě setkávat s jinými dětmi? Omezujete se

na určitou skupinu dětí, se kterými se může dítě setkávat?

NEOMEZENĚ V RÁMCI VOLNÉHO ČASU

Mohou chodit kdykoli kamkoli, pokud sami chtějí. Setkávají se hlavně s jinými domškoláky, protože školní děti nemají zdaleka tolik času. Vidají se často s bratřenci a sestřenicemi, ti chodí všichni do běžných škol, bydlíme blízko sebe a máme fajn rodinné vztahy. Kromě toho se potkávají s dětmi na hřištích a při jiných aktivitách a výletech.

10. Jakým způsobem pracujete s dítětem při domácím vzdělávání?

VÝUKA PROŽITKEM

Žijeme, jako by školy neexistovaly, takže děti se učí vlastně neustále vším, co dělají. Někdy hrají Minecraft, jindy jdou do lesa na houby, někdy zase na hřiště, jsou s kamarády, pomáhají doma uklídem nebo pečují o malého brášku, sledují videa nebo seriály, tvoří a ze všeho nejrůzněji sportují.

VLASTNÍ VYRABĚNÉ POMŮCKY

11. Zajímáte se o pedagogické přístupy ke vzdělávání a snažíte se je sami aplikovat? (metody, formy, projekty, portfolia...)

SEBEŘÍZENÉ VZDĚLÁVÁNÍ

Pedagogické přístupy mě nezajímají. Dává mi smysl sebeřízené vzdělávání a důvěřuji dětem, že se dokážou naučit vždy přesně to, co právě ony pro svůj spokojený a smysluplný život potřebují. Já jsem v jejich učení jen tím, kdo jim k tomu zajišťuje bezpečné a podnětné prostředí a pomáhá hledat zdroje informací. Vzdělávám sebe, jejich vzdělávání nechávám jim. Když narazím na něco, co by se jim mohlo líbit, například nějaká aplikace, ukážu jim to a nechám na nich, jestli toho využijí nebo ne.

RESPEKTUJÍCÍ VÝUKA

POUZE OKRAJOVĚ

↳ ZAPOJOVÁNÍ ELEKTRONICKÝCH VÝUKOVÝCH MATERIÁLŮ

12. Z jakých materiálů se s dítětem společně učíte?

VÝCHOVA A VZDĚLÁVÁNÍ

PROŽITKEM, ZKUŠENOSTI

Ze všeho, co nám přijde zajímavé – z videí na YouTube, z her online i offline, z dokumentů, na výletech a při cestování, z různých aplikací a knih, z rozhovorů s jinými lidmi o všem možném a z běžného každodenního života.

BADATELSKY ORIENTOVANÁ

VÝUKA, PŘÍROZENÉ UČENÍ SE V BĚŽNÉM ŽIVOTĚ

13. Využíváte nějaké učebnice nebo pracovní sešity, případně jiné knihy, texty, a tak dále?

Učebnice a pracovní sešity vůbec. Knihy doma máme a obvykle kupujeme na Vánoce a k narozeninám ty, které si děti vyberou, nebo se týkají témat, která je baví – milují atlasy a knihy o vlajkách, knihy o zvířatech a dinosaurech, o fotbale, o zajímavých osobnostech a taky